SOCIETATEA DE MÂINE

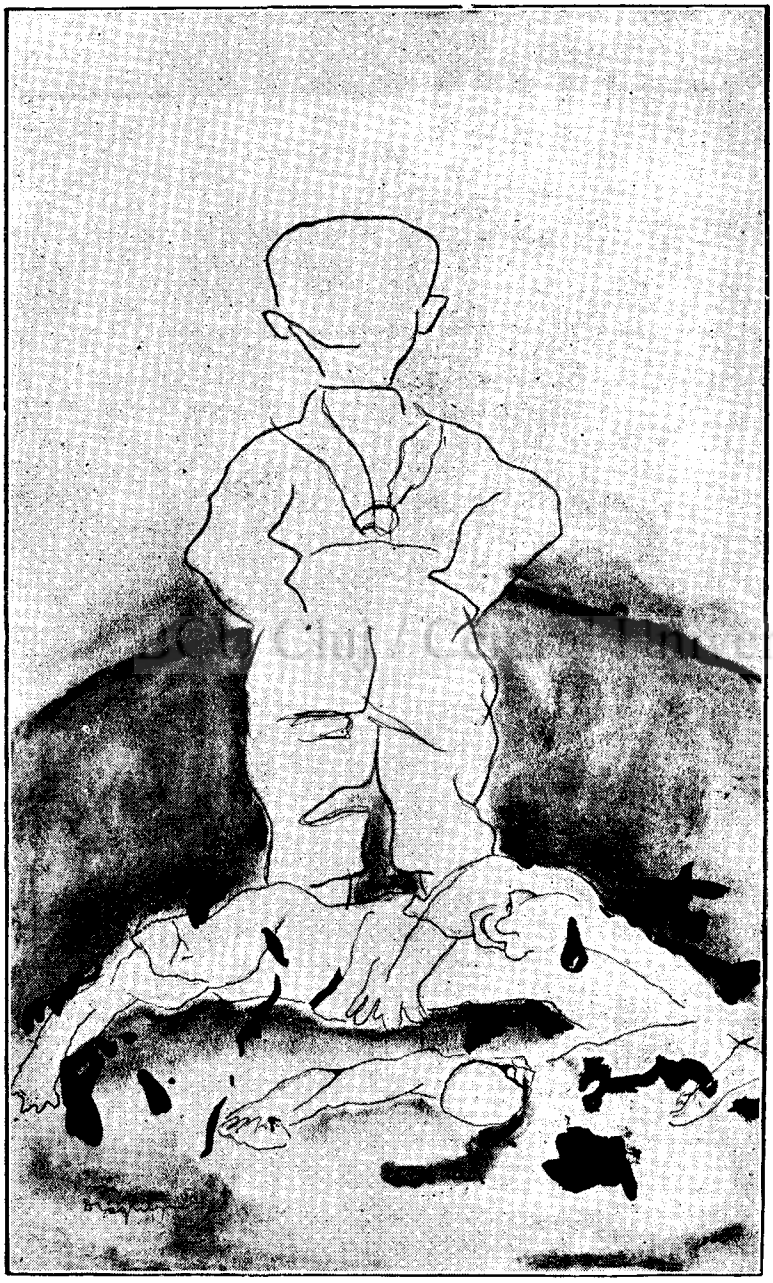

CUPRINSUL:

Probleme sociale: *Liberalismul nostru* . . . . . — **Petru Suciu**
Statul democratic normator. — **Victor Cornea**
Asupra unui obiceiu ciudat dela noi . . . . . — **Ion Chelcea**
România — adăpostul socialiştilor revoluţionari bulgari . . . . . — **Vasile Christu**
Invăţământ-educaţie: *Şcoala de experimentare* . . . . . — **Ion Tomuţa**
Actualităţi: *Problemele ziaristicei româneşti din Transilvania* . . . . . — **Ion Clopoţel**
Amintirea lui C. Dobrogeanu-Gherea . . . . . — **Horia Trandafir**
Viaţa intelectuală în Maramureş . . . . . — **Alex. Tohăneanu**
Pagini literare: *Schimbare, Un sinucis vorbeşte cu Dumnezeu* . . . . . — **Ion Th. Ilea**
Poetul, Cavalerul, Peisaj sentimental . . . . . — **Al. T. Stamatiad**
Codrii . . . . . — **Grigore Bugarin**
La ruga apelor . . . . . — **Silviu Lazăr**
Gând mort . . . . . — **Al. Iacobescu**
Frantea . . . . . — **Ştefan Baciu**
Discuţii şi recensii: *Octav Şuluţiu: Ambigen* . . . . — **Lucian Boz**
C. Ardeleanu: D-l Tudor. Dridri Goroniţă: Miresme din Banat; M. Ar. Dan: Epigrame . . . . . — **Ion Tomuţa**
Vladimir Majakowshy . . — **Cronicar**
Cronici culturale şi artistice: *Cinematograful sovietic* . . — **Emilian Bâcov**
Despre lumea artistică bucureşteană . . . . . — **Pavel Mureşeanu**
Fapte, idei, observaţii: *Moaştele lui Dimitrie Cantemir. — Criza muncii agricole. — Unde sunt bibliotecile populare? — Criza politică în Franţa. — Eugen Goga. — Beneş la Moscova — Hacireformator — Simpatiile franceze pentru Ramânia — Italia cucereşte Abisinia?* — **Redacţia**
Coperta: *Perspective* . . . . — **Drăguţescu**

Director: ION CLOPOŢEL

REDACŢIA ŞI ADMINISTRAŢIA:
BUCUREŞTI 2, aviator Munteneseu 48
TELEFON 3-91 92

APARE LUNAR

UN EXEMPLAR: 30 LEI

ANUL XII
Bucureşti, Mai 1935

No 5

ABONAMENT ANUAL:

Autorităţi, birouri, bănci	1500 L
Societăţi culturale, şcoli	1000 L
Liber-profesionişti	600 L
Funcţ., studenţi, muncitori	500 L

In streinătate: dublu

Abonamentele se plătesc anticipat

MINISTERUL MUNCII, SĂNĂTĂŢII ŞI OCROTIRILOR SOCIALE

DIRECŢIA GENERALA A MUNCII

Serviciul Migraţiunilor, Plasării şi Şomajului

PUBLICAŢIUNE No. 2

Cu privire la revizuirea şi recensământul general al supuşilor străini

(cuprinzând dispoziţiunile din prima înştiinţare, complectate cu dispoziţiuni noui luate de Ministerul Muncii)

Ministerul Muncii, de acord cu Ministerul de Interne, cu Ministerul Afacerilor Străine şi cu Ministerul Instrucţiunii, Cultelor şi Artelor, a hotărât revizuirea şi recesământul general al tuturor supuşilor străini aflaţi în ţară.

In consecinţă, toţi supuşii străini, fără nici o excepţie, oricare va fi termenul până când au obţinut autorizaţia de şedere în ţară şi ori care ar fi autoritatea care a acordat această autorizaţie, sunt obligaţi să se înscrie şi să depună actele potrivit normelor stabilite prin înştiinţarea noastră anterioară, modificată şi complectată prin prezentă Publicaţie:

1) Pentru revizuirea autorizaţiilor de şedere în ţară.

a) *Supuşi străini cari execută profesiunea pe cont propiu (ca patron) vor face cererea personal şi vor anexa la cerere; livretul de exercitarea profesiei, biletul de libera petrecere, dovada de plata impozitului comercial sau industrial pe primul trimestru al anului 1935 şi certificat de înmatricularea firmei la Camera de Comerţ.*

b) *Pentru supuşi străini ceri se găsesc în serviciul altor persoane sau întreprinderi.* cererile vor fi făcute numai de către *patronii* lor şi la cerere se va anexa: livretul de exercitarea profesiei. biletul de liberă petrecere, dovadă de plata dărilor pe primul trimestru al anului 1935, dovezi de specialitatea ce au, dovada vechimei în ţară (cu certificate dela organele poliţieneşti sau administrative sau alte acte oficiale din care să se constate de când sunt stabiliţi în România, dacă au stat neîntrerupt, iar dacă au mai plecat din România durata absenţelor), recipisa casei de Depuneri sau Administraţiei Financiare (Secţia depuneri) din care se se constate că au consemnat pe numele şi la dispoziţia Ministerului Muncii taxa de 500 lei de fiecare supus străin ce au în serviciu (afară de aceia care a mai plătit odată taxa pe anul 1935-1936), o dovadă eliberată de Ministerul de Industrie şi Comerţ sau de Inspectoratele industriale, comerciale sau miniere că au depus la acel departament tablouri de personal cerute în conformitate cu legea pentru utilizarea personalului românesc. precum şi un tablou numeric de personalul român şi străin aflător în serviciu, întocmit după modelul următor.

Numele întreprinderii: ..... Natura întreprinderii: ..... Sediul: .....

Tablou de situaţia personalului aflat în serviciu pe ziua de 1 Mai 1935

	Personal administrativ				Person. tech.		Lucrători	
	Superior	Inferior	Asimilaţi cu lucrăt. calificaţi	Asimilaţi cu lucrăt.	Superiori	Inferiori	Calificaţi	Necalific.
1. Cetăţeni români								
2. Supuşi străini cu 1 Iunie 1935								
3. Supuşi străini cu 1 Octombrie 1935 (cu autorizare de şedere în ţară fără acte de călătorie)								
4. Supupi străini cu 31 Decembrie 1931 (posedând certificat Nansen românesc)								
5. Supuşi străini cu alte termene								
Total								

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Patronilor cari nu vor plăti taxa arătată, li se vor retrage autorizaţia de a avea în serviciu lor supuşi străini.

e) *Salariaţii străini, care în momentul revizuiri se găsesc fără angajament,* vor face singuri cererea şi vor anexa: livretul de profesie, biletul de liberă petrecere, dovezi de specialitatea ce au, dovada vechimei în ţară şi a eventualelor absenţe din România şi dovada de plata impozitului pe primul trimestru al anului 1935.

d) *Toţi ceilalţi supuşi străini,* cari nu se găsesc în nici una din categoriile de mai sus, vor face singuri cererile, la cari vor anexa: biletul de liberă petrecere şi dovada de plata impozitului pe primul trimestru al anului 1935. In cereri se vor arăta; ocupaţia ce au motivul rămâneri în ţară şi vor dovedi vechimea în România cu certificatele eliberate de organele poliţieneşti sau administrative.

II. Pentru înregistrare, în vederea recesământului.

Sunt obligaţi să depună biletul de liberă petrecere, cu o cerere în care vor arăta profesiunea şi domiciliul, indiferent de autoritatea dela care emană autorizaţia de şedere în ţară şi indiferent de data până când au autorizaţia de şedere în ţară, *toţi supuşi străini aflatori în România, făcând parte din următoarele categorii;*

a) Studenţi.

b) Artişti de ori ce fel,

c) Profesori de curs primar, secundar sau universitar.

d) Preoţi, călugări, călugăriţe de ori ce confesie,

e) Voiajori de comerţ şi industrie sau reprezentanţii firmelor din străinătate.

f) Ziarişti corespondenţi ai agenţiilor sau ziarelor din străinătate.

III. Cererile şi actele astfel întocmite se vor depune până la 30 Aprilie a c.

Pentru străini domiciliaţi în comunele urbane, la oficiile de poliţie.

Pentru străinii domiciliaţi în comunele rurale, preţurile respective.

Pentru cei din Bucureşti la comisariatele de poliţie respective.

La depunerea cererilor şi actelor întocmite după cum s'a arătat mai sus, organele indicate pentru primirea actelor vor elibera depunătorilor adeverinţe cu termen de valabilitate 31 Iulie 1935. Aceate adeverinţe vor servi supuşilor străini pentru şederea în ţară până la restituirea actelor.

Actele se vor restitui prin organele de poliţie sau preturile la care au fost depuse.

Cei care nu se vor conforma dispoziţiunilor de mai sus, vor suferi rigorile legii pentru proteguirea muncii indigene şi a legii pentru utilizarea personalului românesc în întreprinderi,

Ministru
Prof. I. Nistor

Director General al Muncii
Stavri C. Cunescu

No. 6650 din 15 Aprilie 1935. 7617

SOCIETATEA DE MÂINE

REVISTĂ SOCIALĂ CULTURALĂ

Liberalismul nostru

I.

Liberalismul are necontestate merite. Detractorii i-le neagă. Apologiştii i-le atribue cu mână largă. Adevărul e la mijloc. Meritele trebuie recunoscute. In aceeaş vreme trebuiesc arătate şi greşelile. Numai aşa, dintr'o impărţială cântărire, se poate judeca rolul ce l-a jucat liberalismul în viaţa politică şi economică a neamului nostru.

In viaţa politică ne-a dat o democraţie românească. A dat unui stat tânăr structura modernă a statelor occidentale. Ne-a dat partide politice formate după modelul apusean; cu programe democratice, dar cu maniere orientale. Ni s'a dat în felul acesta, o viaţă politică copiată după modelul statelor mari. Politica ni s'a occidentalizat în formă, dar a rămas levantină în fond. Cu toate scăderile ei mari, această politică a dat statului românesc reforme epocale. Ori cât de redusă a fost perspectiva concepţiilor politice a partidelor, nu li se poate nega meritul de a fi dat statului tărie şi conzistenţă. Democraţia românească, oricât a fost de falşificată şi de bizantinizată, a creat la gurile Dunării un stat modern, de care s'a ţinut seamă.

In politică numai formele se împrumută. Sufletul trebuie să-l dea fiecare neam. In democraţie noi am turnat numai apucăturile noastre rele. Nu am încercat să-i dăm suflet românesc. Nu am încercat să creăm aici, pe pământul acesta, o democraţie cu adevărat naţională. I-am dat suflet străin, sufletul venal, ipocrit şi anarhic al Bizanţului. Sunt rămăşiţe cari apasă, ca o fatală moştenire, asupra vieţii noastre politice şi vor apăsa atâta vreme, cât democraţia noastră nu se va purifica de păcatele şi greşelile ce le are. Această operă de purificare, cu greu se va putea face prin liberalismul politic de azi. Acesta s'a abătut dela doctrina iniţială. Liberalismul nostru are un program, fără de a avea o etică. Forul vieţii noastre publice a fost invadat de ceata profitorilor. Aceştia au falşificat doctrina. Au schimbat programele. Au călcat în picioare interesele publice, arborând tumultuos steagul intereselor de partid. La noi predomină partidul. E uitat statul. E desconsiderat binele public. Electoralul e filtrul prin care se cern toate afacerile noastre publice. Etica vieţii noastre publice e barbară, e antinaturală şi anticreştină. Individualul domineazǎ nestânjenit în toţi ramii vieţii publice. Pe trupul suplu al neamului nostru a fost tras un corsaj străin şi nepotrivit. Deaceea suntem un neam cu sufletul suspendat, cu respiraţia reţinută. In politica noastră nu e suflet genuin românesc. E năpădită de buruienile aduse în ţările româneşti de pleava drojdiei levantine oploşită în cuprinsul lor.

Va putea oare liberalismul politic să dea neamului nostru o democraţie naţională şi românească? Aceasta e întrebarea ce-şi pune. Liberalismul economic e în agonie. Doctrinele lui se abandonează rând pe rând. Oare liberalismul politic va putea rezista? E oare capabil să dea vieţii noastre un alt curs, cursul reclamat de vremile noi şi de necesităţile noastre de stat şi naţionale?

Instituţia de bază a liberalismului e regimul parlamentar. Acesta cu votul universal, ne-a viţiat fundamental întreagă viaţa noastră politică. Voturile se câştigă printr'o continuă negare a principiilor democratice, printr'o inconştientă deviare dela linia doctrinară a liberalismului ortodox. Numai printr'o redresare radicală a sistemului electoral s'ar putea ajunge la un parlament ideal, aşa cum îl cer marile necesităţi ale zilei. Un parlament ideal, cu membri aleşi după criteriul valorii intelectuale şi morale, ar fi singur capabil de a da statului prestigiu şi tărie. Demagogia politică de astăzi a deschis poartă mediocrităţii inepte şi gălăgioase. Intreagă viaţa noastră politică sufere sub stigmatul acestei mediocrităţi. Masa noastră electorală, durere, nu ne poate da acest parlament. Ii lipsesc calităţile necesare spre a ni-l putea da. Ii lipseşte conştiinţa naţională vie şi activă. Ii lipseşte, mai ales, situaţia materială şi nivelul cultural, prin cari să poată rezista corupţiei şi demagogiei. Electorul nostru rural e incult şi dezorientat. Cel urban e anarhic şi coruptibil. Cu aceştia nu se poate da statului un parlament ideal. Ori câte modificări s'ar aduce sistemului electoral, hotărîtor rămâne tot votul individual, tot voinţa înfluenţabilă a electorului.

Liberalismul nostru politic, aşa cum e, cu greu ne va putea da adevărata democraţie naţională. Se pare că n'o va putea da nici chiar făcându-i-se anumite amputări sau corijări. Sufere de boală structurală. Aceasta nu se poate lecui decât prin suspendarea lui temporală sau prin definitiva lui înlăturare. La aceasta din urmă nu se poate ajunge decât printr'o mişcare revoluţionară. O astfel de mişcare ne-ar putea fi fatală. De aceea trebuie evitată. Suspendarea sau abdicarea vremelnică, s'ar părea în actualele împrejurări, singura soluţie acceptabilă. Această soluţie n'o recomandăm noi, o recomandă unul dintre fruntaşii partidului liberal, d-l *George I. Brătianu.* Vine va să zică, din tabăra apologiştilor liberalismului, dela cei legaţi de el prin tradiţie şi prin doctrină. D-sa pune problema categoric: pentru salvarea liberalismului economic trebuie să se recurgă, la caz de nevoie, la abdicarea vremelnică a liberalismului politic. Nu e o formulă nici nouă, nici originală. E surprinzătoare pentru locul şi pentru omul dela care vine.

Această formulă dă motiv la o mulţime de sugestii. Amintim una, pe cea mai principală: Cu ce regim politic va fi înlocuit actualul regim liberal? Cu regim de dreapta sau de stânga? Dacă va fi regim de dreapta, presupunem că numai acesta poate fi, ce nuanţă va avea? Lămuririle rămâne să le dea lansatorul formulei.

Liberalismul nostru politic, falşificat şi viciat cum e astăzi, nu e capabil de a reface viaţa noastră politică şi de a o îndruma pe căile marilor şi radicalelor reforme reclamate de vreme. E în agonie, întocmai ca şi cel

economic; va putea oare să fie reînviat? Sau va fi definitiv înlăturat şi înlocuit cu alt regim politic? Răspuns hotărît e greu de dat. Mai ales în ce ne priveşte pe noi. Climatul politic al ţării noastre e specific. Regimul politic de mâine poate să fie o marfă genuină, de pură substanţă naţională. Dar poate să fie şi o marfă de import, fără legături organice cu pământul ţării noastre. Pentru un regim politic genuin e necesară colaborarea viguroasă, a geniului nostru naţional. Acesta ne va da la ceasul hotărîtor, şi oamenii şi regimul. Acest regim va trebui să fie democrat în doctrine — şi naţional în realizări.

Liberalismul nostru politic nu credem că ne va putea da acest regim. E în agonie. Îi trag clopotele tocmai cei cari ar trebui să ceară din toate puterile reînvierea lui.

II.

Pe lângă toate deformările politice produse de liberalismul politic, trebuie să-i recunoastem incontestabilele merite ce le-a avut în istoria neamului nostru. Sub inspiraţia ideilor liberale s'a creat naţiunea şi statul românesc. Principiul de naţionalităţi şi cel de auto-determinare sunt principiile de bază ale liberalismului clasic. Toate manifestările de conştiinţă naţională ale neamului nostru sunt produsul ideilor generoase şi umanitare ale liberalismului. Intreagă lupta noastră de emancipare politică şi de unire naţională s'a purtat sub flamura acestor idei. Aceste idei ne-au trezit la conştiinţa naţională. Ele ne-au sporit energiile de luptă şi de bravare a tuturor obstacolelor. Ele au dat unui popor agricol un suflet naţional unitar.

Aceste merite nu se pot nici nega, nici micşora.

Liberalismul politic ne-a adus nepreţuite servicii. Nu tot acelaş lucru îl putem spune despre liberalismul economic.

Suntem, după toate semnele, într'o epocă de lichidare a liberalismului. La facerea bilanţului e greu de a ţinea linia dreaptă a aprecierii imparţiale. Un regim cu un trecut secular, ca cel liberal, poate fi privit sub infinit de multe aspecte.

Liberalismul economic a fost un regim de clasă. El a favorizat, în mod special, clasa burgheză. A creat o burghezie românească urbană. Nu se poate nega rolul ce l-a jucat această clasă în formarea şi consolidarea statului. Ea a fost clasa ce a dominat întreaga viaţă publică. A dominat-o prin aptitudinile, dar mai ales prin averea ei. Instituţiile economice liberale cu principiile lor de bază, au ajutat la îmbogăţirea acestei clase. A fost o epocă, în care dominaţia au avut-o latifundiarii. După reforma agrară a avut-o plutocraţia bancară. Astăzi o deţine plutocraţia cartelată a marii industrii.

In felul acesta circulaţia avuţiilor a fost redusă la un cerc foarte restrâns, la un procent aproape dispărut al societăţii româneşti. Marea clasă rurală, a ţărănimii, a fost scoasă din orbita vieţii economice. Ea n'a profitat nimic de pe urma instituţiilor liberale. Cu proprietatea privată liberă a pământului nu i s'a îmbunătăţit simţitor, şi mai ales statornic, situaţia economică, viaţa nouă, de libertate, l-a găsit pe ţăran fără credit, fără inventar economic. Din iobăgia boierească a trecut în iobăgia bancară. Bancarismul şi fiscalismul pun temelie unei neoiobăgii moderne, ale cării proporţii s'au văzut în anul sângeros 1907. Pauperizarea satelor a crescut an de an. S'a început în toate satele, atât în Ardeal, cât şi peste munţi, un proces de continuă fărâmiţare a loturilor, fie prin sporul demografic al poporaţiei, fie prin vânzări forţate.

Liberalismul a dat satelor şcoli. Prin aceasta el a crezut, că face un gest de marinimoasă largitudine. Şcoala nu e un mijloc de ridicare economică. Ea dă individului aptitudini spirituale. Individul cultivat prin şcoală trebuie să lupte singur. Se bucură de cea mai largă autonomie. Statul, după doctrina liberală nu are dreptul de inmixtiune în viaţa economică. El nivelează drumul, înlătură obstacolele, încolo fenomenele economice se desfăşoară dela sine. Individului nu i se pune nici o îngrădire. Organul central de stat nu-i dă nici un ajutor. Intreg succesul atârnă dela capacităţile lui şi dela jocul liber al forţelor economice. Individul e, după principiile liberale, unica substanţă a societăţii. El e adevăratul cârmuitor al economiei politice. Toate rezultatele atârnă dela conformaţia capacităţilor lui spirituale şi morale. Individul şi interesul său personal e unica şi adevărata realitate a societăţii liberale.

Individului rural, ţăranului, aceste principii liberale nu i-au folosit aproape la nimic. Pentru o fructuoasă utilizare a lor îi lipseau aptitudinile personale, şi mai ales îi lipsea mediul social potrivit. Mediul rural e un mediu de izolare şi de stagnare. El nu multiplică aptitudinile, ci le diminuiază. El nu adauge nimic la sforţările singulare, ci dimpotrivă le micşorează.

In lupta economică ruralul a fost un infirm, un desarmat. In vârtejul vieţii economice, cu forţele ei libere, neînlănţuite de legi omeneşti, nedirectivate de dispoziţii coercitive, nu putea să biruie decât individul bine înarmat. Această armatură nu se găsea la sate, ci în arsenalul bogat al oraşului. Oraşul a fost pepiniera excelentă pentru crearea unui specific individualism liberal. El ne-a dat pe individul rapace — homo rapax — al veacului al 19-lea.

Liberalismul ne-a dat oraşul de astăzi, inegal şi anarhic; cu o pătură centrală în palate şi desfrâu şi cu alte păturí periferice robite şi exploatate. Centrele urbane au format batalioanele de luptă şi de glorioase cuceriri ale liberalismului. Suburbiile au fost lăcaşurile mizerii şi ale anarhismului. Oraşul de astăzi e o acumulare de luxuriant confort şi de degradante privaţiuni. Aici, în atmosfera lui, s'a format burghezia urbană, fără de nici o legătură de afinităţi cu satul. Aici s'a format o cultură citadină specifică. Aici s'a constituit pe încetul o societate stăpână pe toate achiziţiile civilizaţiei moderne.

Satul a rămas departe, uitat şi ignorat. Burghezia l-a exploatat, fără să-l ajute. L-a dominat, fără să-l ridice. L-a lăsat cufundat în întunerecul inculturii, fără să-l cultive. L-a împins, cu mâni haine, tot mai afund spre prăpastia mizerii. Nu ş-a adus aminte de el decât atunci, când flacăra revoltei îşi ridica ameninţător limbile de foc spre cuibul de belşug tihnit al oraşelor.

In domeniul economic liberalismul a desfiinţat feudalismul. A şters iobăgia. L-a făcut pe ţăran stăpân deplin pe moşioara lui. Ce i-au folosit însă toate epitetele ornante ale doctrinei liberale? Proprietate privată, dreptul de iniţiativă, concurenţa liberă. Erau ca un joben luxos pe un rând de straie ţărăneşti. Era o firmă răsunătoare bătută cu cuie de aur pe o prăpădită casă dela ţară. Au fost tot atâtea libertăţi fictive, date unei clase de oameni năpăstuiţi, cari aşteptau altceva decât vorbe ameţitoare.

I-a recunoscut dreptul de proprietate asupra pământului. Nu i s'a dat, în schimb, cea mai puternică instituţie auxiliară a proprietăţei agrare, nu i s'a dat credit. In lipsa lui s'a început, nu mult după împroprietărire, un proces de fărimiţare, de pulverizare a moşiilor ţărăneşti. In Ardeal băncile româneşti au împiedecat, într'o

anumită măsură, această fărămiţare. Cu toate acestea şi ţărănimea de aici a început să fie tot mai mult asorbită cămătărei bancare. Dincolo dăm de o altă categorie de exploatatori. Sunt arendaşii, în majoritate evrei. O nouă iobăgie pune stăpânire pe ţărănime. Ţăranul cerea pământ. Burghezia latifundiară înţelege, dar nu s'a învoit. A văzut răul dar n'a vrut să-l lecuiască, fiindcă n'a vrut să dea pământ. Nu ar fi dat nici în 1918, dacă nu ar fi forţat-o enorma jertfă a răsboiului.

După reforma agrară se începe o epocă de îmbucurătoare prosperare. Pe piaţă circulă banul din abundenţă. Băncile se sporiseră. Cămătăria se face pe o scară întinsă. Aşa au mers lucrurile până prin anii 1929, când a isbucnit criza. Ţăranul nu a putut fi salvat decât prin conversiune. Ce i s'a dat prin conversiune e numai o uşurare vremelnică. Va trebui să i se dea credit. De acesta are cea mai mare trebuinţă. Cine-l va da? Il vor da băncile particulare? Sau îl va lua asupra sa, în întregime, Banca Naţională?

Oraşul nu suferă de lipsa de credit în măsura în care sufere satul. Ţăranul nu are pe ce să facă bani. Avuţia lui are o circulaţie extrem de redusă.

Gospodăria lui e deficitară. E oare liberalismul economic capabil de a o reînvia? Proprietatea liberă agrară el a creat-o. Dar el va şi nimici-o. Nu i-a dat credit pentru intensificare. Nu i-a asigurat pieţe de desfacere. Produsele agricole le-a lăsat pradă samsarilor. N'a pus nici o oprelişte speculei bancare cu pământul. Ce a creat cu o mână, va zdrobi inconştient cu cealaltă.

III

Burghezia de azi e fătul liberalismului. S'a sporit prin el, s'a îmbogăţit prin el. A dominat prin el. Are, în consecinţă, motive de a-l preamări şi de a încerca cu toate sforţările să-l păstreze. Nu tot aşa ţărănimea. Ei, liberalismul nu i-a dat nimic real. Pe ea a ameţit'o cu formule. A încărcat-o cu instituţii de pe urma cărora n'a tras nici un profit. A îmbătat-o cu iluzii.

In domeniul politic i-a dat dreptul de vot. Ce i-a folosit ei acest drept de vot? Azi are votul universal. Cu ce-i foloseşte acesta mai mult decât votul cenzitar sau pe colegii de mai înainte? Ea nu-şi trimite în parlament oamenii săi, ci pe ai diferitelor partide. Acestea aproape toate, au avut în program numai apărarea intereselor burgheziei. Au fost şi sunt partide burgheze. Partidele cu program ţărănesc n'au apucat să facă încă nimic pentru ţărani. Politica generală s'a făcut cu votul lor, dar nu pentru ei. Prin drepturile politice ce le au, ţăranii participă la viaţa politică a statului. Ei formează naţiunea politică, dela care emană după constituţie toată puterea. Ştim în ce formă emană această putere dela ţărănime. Cunoaştem pe cei ce deţin această putere şi o exercită.

Ţărănimea noastră e încultă. Nu are educaţie civică. E incapabilă de a fi un factor politic conştient şi activ. Aşa se spune. Dar cei ce o spun, au făcut ei oare ceva pentru îndreptarea acestei dureroase stări? Nu au făcut. Dimpotrivă politicianismul nostru, prin desmăţul lui demagogic, a demoralizat satele şi le-a anarhizat.

Liberalismul politic n-a dat nimic real satelor. Nici în domeniul concepţiilor, nici în cel al instituţiilor. N'a ridicat cu nimic nivelul vieţii morale şi al solidarităţii naţionale. Dimpotrivă, l-a scoborît. S'a introdus în viaţa satelor lupta politică cu întreg cortegiul ei de păcate. Viaţa satului e astăzi viespar de duşmănii şi de uri neîmpăcate. Burghezul politician s'a coborît la sate împodobit cu steaguri tricolore şi cu lozinci liberale, dar viciat în vorbe şi în gesturi. Un primejdios apostol al urii şi al anarhiei.

Liberalismul politic a sămănat la sate vânt, vântul discordiei şi al luptei fratricide, pentruca la urmă să secere furtună, îngrozitoarea furtună a distrugerii.

Furtuna a secerat-o în 1907. Furtunile ce s'ar fi deslănţuit mai târziu ar fi fost şi mai îngrozitoare. Le-a pus capăt răsboiul mondial. Acesta a dărâmat state, a răsturnat regimuri politice şi a sdruncinat doctrine social-economice. S'a început după terminarea lui un proces de adânci refaceri, de sguduitoare schimbări în viaţa interioară a tuturor statelor europene. De acestea nu am putut fi scutiţi nici noi. Liberalismul sub impulsiunea tot mai vehementă a crizelor economice, a fost silit să devieze dela linia ideologiei sale ortodoxe. A trebuit să adopte noi conduite, noi metode în practica politicei cotidiane. S'a început o perioadă de abandonări şi de compromisuri. Vechii liberali au rămas în aparenţă, mai ataşaţi doctrinei liberale. In practică au adoptat şi ei unele din doctrinele regimului antiliberal. Alunecă şi ei, forţat, tot mai mult spre economia dirijată. Liberalii noi (georgiştii) înclină spre un liberalism transacţional. Sunt aplicaţi să jertfească liberalismul politic spre a putea salva instituţiile lui economice. Naţional-ţărăniştii înclină manifest spre doctrina marxistă. In locul societăţii tip individualist vreau să pună societatea tip social şi solidarist. In politică păstrează instituţiile liberale. In economie, pe structura socială liberală, vreau să întemeieze un nou regim economic cooperatist în formă, dar antiliberal în esenţă. Ei păstrează din liberalism instituţiile politice, spre a putea întemeia, cu ajutorul lor temporal, o nouă societate, cu altă structură socială, cu alte instituţii economice.

Liberalismul nostru are, în felul acesta două nuanţe: burgheză una şi ţărănistă cealaltă. Liberalismul burghez vrea păstrarea actualei structuri sociale, cu primatul burgheziei. Liberalismul ţărănist vrea păstrarea claselor sociale, cu primatul ţărănimii. Fiecare tinde la o hegemonie de clasă cu ajutorul liberalismului, pe care îl amputează şi corijează astăzi, pentru ca mâne să fie siliţi să-l abandoneze complect. Cei ce-l vor părăsi mai iute vor fi ţărăniştii. Un ţărănism nu poate fi biruitor decât pe ruinile instituţiunilor liberalismului economic de astăzi.

Societatea românească îşi caută orientări noi. Generaţiile tinere cer să-şi trăiască viaţa sub alte forme şi cu alte tipare. Pe acestea nu ni le va da nici când liberalismul vechiu. El nu mai poate deschide drumuri noi. Nu mai poate reînvia şi reface societatea. El e un capitol aproape încheiat în viaţa popoarelor. Mai are totuş o singură misiune: de a pregăti drumul spre un nou regim politic economic. Acesta va răsări, puternic şi viguros, pe dărâmăturile regimurilor moarte. Aşa va fi la noi, ca şi la alte popoare.

Liberalismul ne poate servi, de aici încolo cel mult de toiag, dar nici decât de târnăcop. Drumurile spre alte orizonturi se deschid cu unelte tari şi cu braţe puternice. Le vor avea generaţiile ce vin. Peste noi, peste generaţia de astăzi, ca şi peste regimul sub care am trăit, se va arunca aceeaş lopată de ţărină.

PETRU SUCIU

BCU Cluj / Central University Library Cluj

STATUL DEMOCRATIC NORMATOR

In momentul de faţă circulă pe piaţa politică o sumedenie de lozinci şi formule. Unele tradează vechile tipare de gândire — cu toată forma seducătoare în care ne sunt prezentate. Altele, cu nume mai exotice, pretind a fi în război deschis cu tot trecutul şi sunt menite, în intenţia celor cari le-au lansat, să înlocuiască actuala ordine.

In special partidele mai noui, sau grupările ce s'au format în sau par a se desprinde din cadrul partidelor mari, ne îmbie fiecare cu câte o nouă «concepţie de stat».

Inşile partidele de guvernământ sunt frământate de curente aşa zise de «înoire» — în căutarea de noui orientări ideologice şi programatice. Dovadă că ritmul vieţii publice se accelerează, ceiace este, dealtfel, explicabil pe o vreme de adânci transformări politico-sociale, ca aceasta.

Un fapt incontestabil se impune totuş atenţiunei publice. Anume, insuficienţa vechilor concepţii şi norme de conducere a statului. Criza actuală este, pe scurt, rezultatul divorţului dintre vechile norme de conducere şi nouile condiţii de viaţă.

In general critica se îndreaptă contra «democraţiei». Aceasta este înfăţişată ca un sistem, ale cărui lipsuri organice de autoritate, competenţă şi «fluid vital» (mai ales), au cauzat disordinea materială şi spirituală de astăzi!?

Nesiguranţa ce domneşte mai cu seamă în rândurile burgheziei, mari şi mici, ca şi psichoza naţionalistă la modă, par a fi dat consistenţă forţelor reacţionare. Cari s'au şi pus pe lucru. Grupările democratice schiţează şi ele gesturi de apărare contra exaltării iresponsabile provocate de pescuitorii în apă turbure ai politicii româneşti.

Lupta aceasta ascunde desigur şi necunoscute.

Opinia publică trebuie însă lămurită din timp şi edificată asupra datelor reale ale problemei, astfel ca aceia cari se străduesc să îndrumeze ţara pe căile progresului să găsească la nevoie suportul necesar.

* * *

Se face cu prea multă uşurinţă confuzie între democraţia nominală şi democraţia reală, ori, mai precis, între «democraţia individualistă» şi «democraţia socială».

Prima presupune libertate politică pentru individ, căreia nu-i corespunde necesarmente o libertate economică. Cu toată libertatea individuală continuă şi astăzi nenumărate forme de exploatare a muncii şi personalităţii individului lipsit de mijloace sau organizare. *Libertatea politică, fără libertatea economică corespunzătoare, degenerează într'un liberalism amorf şi amoral, în care domină individul mai bine înzestrat şi îndrăzneţ.* Aceasta este o democraţie nominală, abstractă, fără conţinut concret în realităţile social-economice, — de fapt cele cari contează mai mult.

Ceiace se obiectează azi de obicei democraţiei ca atare, ar trebui să se obiecteze ordinei liberale amorfe şi amorale, sub care trăim, care nu este o ordine democratică adevărată, ci una *ademocratică*.

Argumentele pe care îşi bazează psudo-fasciştii nostri pretenţiunile, sunt deci false, iar ordinea ce ar vrea s'o introducă ei nu ar înlătura, ci dimpotrivă, tocmai ar perpetua metehnele regimului liberalist, adică ale democraţiei individualiste.

Să fim bine înţeleşi.

Dezechilibrul ordinei existente se trage din faptul că economicul a copleşit politicul şi culturalul. In teorie masa decide regimul; exercităm sufragiul universal, avem parlament, ne bucurăm de libertate de gândire, dar suferim mii de forme ale scalvajului economic, impuse de metodele atât de subtile ale exploatării capitaliste.

Dominarea factorului materialist a strivit în om elanul şi posibilitatea de a crea noi valori economice şi culturale. Criza actuală nu este numai economică, ci şi spirituală. Scadenţele trecutului ne-au adus la o mare răscruce a însăşi civilizaţiei omeneşti, care nu se poate vindeca decât revizuindu-se relaţiunile dintre om şi om, dintre clasă şi clasă şi dintre comunitate şi stat. Toate aceste relaţiuni vor trebui mai întâi regândite, degajându-se esenţialul de superficial şi permanentul de accidental.

Noua organizare a democraţiei va trebui să se facă pe baza de «funcţiune»: politică, economică şi culturală. Deci pe baza intereselor sociale. Corectivul acestora va fi aplicat tuturor libertăţilor individuale. Democraţia individualistă va face loc democraţiei sociale normative, iar statul de mâine fatal va fi, într'o formă sau alta, un «Stat Democratic Normator», *anume ca gestionar.*

Prin urmare noul stat democratic nu poate fi decât un stat regulator, intervenţionist, un factor pozitiv de îndrumare şi organizare a economiei naţionale.

Intervenţia şi acţiunea lui se cere cu atât mai mult în câmpul distribuţiei venitului naţional rezultat din creşterea puterii de producţie, în sensul unei materializări a principiului *etic.*

Statul democratic normator, grevat pe un regim de democraţie socială, reclamă aşa dar o filosofie aparte, bazată pe cele trei principii fundamentale ale unei ordini social-economice moderne: *ordine, eficienţă* şi *interes general.*

Bazat pe o structură funcţională, el se desemnează ca o entitate organică şi etică, ancorat în posibilităţile de desvoltare ale viitorului. Concepţia statului democratic normator se mişcă deci pe linia progresului social şi astfel depăşeşte celelalte concepţii fascizante — simple diversiuni contra pericolului ce-l reprezintă pentru profitorii vechi, evoluţia democraţiei sociale moderne.

Atacurile ce se dau contra «democraţiei» şi în ţara noastră, trebuesc privite prin această prizmă. Ele nu ating decât vechiul concept al democraţiei individualiste. Omenirea se îndreaptă cu paşi repezi spre democraţia socială.

Argumentele produse contra celei dintâi nu pot fi valabile contra celei de a doua. Nici o acţiune bazată pe ele nu poate stăvili în mersul lor nouile forţe dinamice, cari apar în arena socială. Acestea îşi urmează cursul lor firesc, diversele grupări anti-democratice nefiind decât nişte biete accidente.

Principiul democratic nu poate fi zdruncinat într'o omenire însetată de dreptate şi libertate, chiar dacă metodele de organizare a democraţiei se schimbă, potrivit schimbărilor ce intervin în cursul timpului în condiţiile vieţii economice, în idealurile sociale şi în evoluţia chiar a spiritului omenesc.

Pentru România — ţara tânără şi fără un capitalism prea desvoltat şi resistent — cel mai bun regim este acela vizat mai sus, deoarece numai o democraţie socială avansată poate să-i libereze forţele creatoare, asigurându-i rapidă ascendenţă şi integrare în comunitatea naţiunilor europene civilizate.

VICTOR CORNEA
B. Litt., (Oxford).

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Pământul românesc-adăpost al revoluționarilor bulgari

Idealuri și realități în literatura bulgară

(Dela 1877 până azi. Contribuție la relațiile româno-bulgare)

In paginile «Societății de Mâine» s'a dezbătut pe larg dezvoltarea literaturii bulgare dela origină până la războiul independenții. Acest studiu a apărut în numerele 7 — 10 și 11 din anul 1934. Ca să ne facem o ideie precisă despre manifestările culturale la poporul vecin din sudul Dunării dăm studiul de față care cercetează literatura bulgară sub aspectul social. (N. R.)

I.

Romantismul revoluționar al scriitorilor bulgari aflați în emigrație în România se explică prin structura socială a Bulgariei de atunci, care se găsea sub jug turcesc, sub presiune morală a Fanarului și în robie materială sub clasa stăpânitoare ce-și luase denumirea de «ciorbagii». Sultan, cler și boierime, această faimoasă trinitate aruncă într'o mizerie neagră masele populare dela sate și orașe. Când la începutul secolului al XIX-lea Turcia Europeană devenise focarul unor incursiuni de bande, populația bulgară dela sate, care se găsea sub presiunea sistematică a acestor bande jefuitoare părăsește căminul ei de la țară și inundă în masă în orașele cari prezintau mai puțin pericol de a fi supusă jefuirii. In felul acesta pe la jumătatea secolului al XIX-lea în Bulgaria avem toate condițiunile pentru dezvoltarea unei clase comerciale care curând își întinsese acțiunea ei și în alte părți ale Turciei Europene, chiar și în străinitate. Vestite erau pe atunci casele comerciale bulgare dela Constantinopole, Viena, Leipzig, Odesa, București, Brașov, Brăila, Galați precum și cele din alte multe orașe din România.

Treptat economicește se reface populația din orașele situate dealungul munților Balcani, și prin privilegiile acordate de stăpânirea turcă curând devin centre înfloritoare ale economiei bulgare. Pe de altă parte creșterea vitelor era o preocupațiune care ducea la o bună stare materială. Astfel vedem că în acțiunea așa zisă națională în redeșteptarea națională bulgară substratul economic condiționează întreaga cultură bulgară de atunci. Raporturile dintre clasele sociale din Bulgaria de atunci reflectează marele avânt spre democratizare și în manifestările naționale întrevedem închegarea unei burghezii care urma să lichideze cu latifundiarii turci și bulgari de pe acea vreme. Și în această situație socială, clasa ciorbagiilor ridică vocea pentru o conviețuire a poporului bulgar cu cel turc, fără să se schimbe statu-quo-ul imperiului otoman. Ciorbagii cari se concentrau în jurul bisericilor ca epitropi, căutau ca prin biserică să întărească drepturile lor de clasă privilegiată și ei erau intermediarii între popor și autoritatea sultanului. Când în 1840 Marea Poartă printr'un tanzimat hotărește să înființeze consilii numite *megilis*, în aceste formațiuni, poporul de jos era reprezentat de călăii săi ciorbagii. Astfel acordul între ciorbagii și autorități ducea spre abuz, risipire a banului public și după cum spune istoricul bulgar D. Strașimirov, ciorbagii erau cei mai fideli servili ai tiraniei turcești, ei erau spionii autorității oficiale și deseori adversari fanatici ai neamului lor. Maxima lui Karl Marx că «religia e opium pentru popoare» a găsit aci o deplină justificare. Pe când adepții marelui revoluționar rus Mihail Bacunin, erau de părere că nu se poate admite o conviețuire cu poporul sălbatec și tiran — aluzie la poporul turc, Karl Marx publica o serie de articole la New-York în care susținea teza că imperiul otoman va avea aceiaș evoluție ca și celelalte țări capitaliste. Dar când în a doua jumătate a secolului al XIX-lea decad meseriile mai ales în orașele dealungul Dunării, capitalismul care se înfiripa în sânul acestui mediu, a creiat cadrele partidului revoluționar ce activa în granițele României. Incercarea popoarelor subjugate din Balcani de a-și recăpăta libertatea a produs mare animație în sânul revoluționarilor europeni cu renume mondial. De soarta poporului bulgar se interesau oameni ca Mazzini, Garibaldi, Mihail Bacunin și întreaga generație libercugetătoare crescută în ideile pentru dreptate socială pentru toate popoarele. O anomalie prezenta dezvoltarea economică a satelor din Bulgaria cari se sufocau sub marii latifundiari bulgari și turci, pe când orașele intraseră în era de dezvoltare capitalistă. Pentru această masă de țărani nedreptățiți nu exista altă ieșire decât revoluția, care să mărture rămășițele feodale, să ia în stăpânire pământul care de drept le aparține.

Atunci nu trebue să ne mire faptul că dela București marele poet și revoluționar bulgar scrie în ziua de 24 Mai 1875: «Dacă flămânzii m'ar întreba pe mine, rețeta mea este: răscoală împotriva actualei așezări sociale». Și societatea de azi (adică de pe timpul său) o numește «o orânduire socială anormală care creiază foarte mulți oameni bogați dar și foarte mulți săraci». Idealul emigrației bulgare din România e identic cu cel expus de Bacunin referitor la poporul rus. Tot pământul în mâinele poporului care-l muncește. Iar în ceia ce privește rolul bisericei în liberarea Bulgariei, celălalt ideolog al revoluției bulgare, Liuben Caravelov, îl reduce la limită și în versul său «Libertatea nu vrea Eczarh, ea cere Caragea», subliniază prompt, că numai într'o revoluție e scăparea poporului bulgar, revoluție ce va șterge tirania sultanului, clerului și a ciorbagiilor. Și în această direcție fu creiată o întreagă literatură, care reflecta idealurile poporului bulgar. Insă vine războiul independenții după care urmează constituirea Bulgariei într'un principat liber. Aci nu e locul să cercetăm prin al cui ajutor s'a făcut eliberarea Bulgariei. Aceasta ar necesita cercetarea stărilor din Rusia, și-ar fi obiectul unei alte scrieri. In literatura bulgară din primii ani după liberare rămâne să stăpânească marele poet emigrant în România — Ibr. Botev. Influența lui atotputernică se resimte și în zilele noastre de către generația tânără a poeților și scriitorilor bulgari.

In primul deceniu după liberarea Bulgariei începe activitatea sa de scriitor și poet Ivan Vazov, care tot așa fusese în emigrație în România. Reconstituirea epocei eroice romantice a poporului bulgar a fost obiectul scriitorului Vazov. Scrie cel mai mare roman ce a cunoscut cândva publicul cetitor bulgar. Tendințele și vederile emigrației bulgare se descriu admirabil în marele roman «Sub jug». Jugul turcesc de 500 de ani care a schimbat psihologia unui întreg popor a fost obiectul descrierii în acest roman, în care se țese intriga romantică — dragostea între Rada și Ognianov în cadrul ideiei revoluționare care depășește mentalitatea curentă a timpului. Vazov a produs timp de 50 de ani; cu toate că e recunoscut ca poet național de către oficialitatea bulgară, el rămâne

un scriitor mediocru care n'a putut să înţeleagă rostul timpurilor noui.

Imediat după liberare întreaga intelectualitate bulgară se găsea sub influenţa lui Botev. Mulţi ani de-a rândul poeziile lui Botev se declamau cu entusiasm la şezători şi serate. Primii intelectuali bulgari cari se găseau sub influenţa ideilor socialiste lansate de revoluţionarii ruşi în acelaş timp erau şi primii pioneri ai socialismului bulgar. S'a creiat filiala social-democraţiei de către intelectuali într'un timp când proletariatul nu era pregătit în ideologia socialistă. Totuşi intelectualii reuşiseră să înjghebeze primele cercuri socialiste cu adepţi, mai mult sau mai puţin de nuanţă biurocratică. Socialismul intelectual curând începu să cedeze socialismului ştiinţific care se impunea printre masele populare ca un crez al nedreptăţiţilor şi oropsiţilor. Curând el devine factorul puternic al vieţii politice bulgare. Capitalismul care găsise câmpul liber de propăşire în noul principat bulgar, curând a trasat marea prăpastie ce exista între săteni şi orăşeni, între latifundiari şi ţărani robiţi, între burghezi şi proletari. Parte dintre emigranţii bulgari din România ca de exemplu Ştefan Stambolov devin mari proprietari într'o noapte plină de mistere. Libera mână a capitaliştilor în noua formaţie politică din principatul liber al Bulgariei, adânci şi mai mult diferenţiere dintre clasele cu interese opuse. Iar cei mai mari dintre poeţii şi scriitorii Bulgariei de atunci se găseau sub influenţa socialismului creator. Intelectualii adepţi ai socialismului reuşiră să creieze o literatură întreagă. Atunci un Iv. Andreicin, pe urmă devenit mare estet, scria proclamaţii de întâiu Maiu. Anton Straşimirov cu nuvelele sale despre viaţa la ţară, a scris «Agitaţia socialistă între ţăranii dela noi». P. Iavorov scria versuri cu o nuanţă socialistă pronunţată. Ivan Chirilov în ale sale nuvele descria viaţa tragică şi umilă a «mizerabililor». Ţanco Ţercovski devenise poetul ţărănimii. Petco Todorov adresa cuvinte tari împotriva tiranilor. Chiril Hristov îşi începuse debutul său cu versuri în revistele socialiste. Parte din aceştia activau în partidul socialist. Ţanco Ţercovschi ajunsese deputat. Iv. Andreicin, persecutat şi înregimentat forţat ca soldat. Anton Straşimirov dat afară din învăţământ. Iar P. Todorov a alarmat opinia publică cu procesul de les majestate ce a avut pentru insulta casei princiare. D. T. Straşimirov, istoricul bulgar pe care l-am citat mai sus, semna un necrolog contemplativ pentru Cernişevski în revista sa «Contemporanul». Aci nu e locul să enumerăm pe toţi acei scriitori ai Bulgariei cari la începutul debutului lor au activat în partidul socialist. Dacă am făcut remarca de mai sus, e numai cu scopul să se vadă spiritul vremii care condiţiona întreaga viaţă intelectuală a Bulgariei de atunci. Şi cei mai mari scriitori ai Bulgariei de mai târziu făcuseră şcoală socialistă. Insuşi Ivan Vazov poetul naţional al Bulgariei se găsea sub influenţa lui Botev, şi pe când era emigrant în România a scris versuri socialiste care ar fi fost confiscate de poliţia românească. Această ştire deservită de vechea revistă bulgărească «Izkustvo» (Arta) din anul 1895 dovedeşte clar influenţa magică a socialismului asupra întregei literaturi bulgare. Găsirea acestor versuri confiscate de poliţia românească ar aduce noui contribuţiuni în lămurirea istorică a literaturii bulgare.

Paralel cu mişcarea socialistă care cuprinsese păturile largi ale poporului în Bulgaria, se desfăşoară evenimente cari şi mai mult ţin în agitaţie intelectualitatea bulgară.

In 1881 se suspendă constituţia, pe urmă se face Unirea Rumeliei Orientale cu principatul bulgar. In anul 1885 izbucneşte războiul sârbo-bulgar. In anul 1886 avem nou guvern venit la putere prin forţă armată. Mai târziu urmează abdicaţia principelui Alexandru şi multe alte evenimente cari frământau viaţa politică bulgară, astfel dând material multora dintre scriitorii bulgari. Cei cari încă vieţuiau dintre emigranţii bulgari în România, încep să publice memorii şi autobiografii.

Zahari Stoianov, contemporan lui Botev începe să publice notele sale despre incursiunile bulgare în Turcia Europeană. Acesta devine corespondentul ziarului liberal dela Bucureşti Telegraful. In memoriile sale Zamfir C. Arbore, memorii ce se găsesc la Biblioteca Naţională a Bulgariei secţia manuscriselor, se dau relaţiuni preţioase despre viaţa emigranţilor bulgari în România. Aceste memorii sub titlul «Umbrele celor dispăruţi» descoperă o pagină romantică din viaţa poporului bulgar. Dintre scriitorii fără o valoare mare care au lucrat imediat în epoca de după liberare amintim: Svetoslav Milarov, H. Belcev, St. Zaimov şi Constantin Velicicov. Abia când Iv. Vazov în anul 1890 se mută dela Filipopoli la Sofia se poate vorbi de înjghebarea unui cerc scriitoricesc în jurul revistei sale. In epoca aceasta slab productivă Iv. Gheşov marele capitalist bulgar cu averi şi hoteluri chiar la Bucureşti, scoate drama «Ivailo» foarte naivă ca compoziţie, iar Dobri Gancev editează un roman în care se descrie viaţa bulgară din secolul al XIII-lea. Ambele scrieri, slabe de tot, ne amintesc de haosul ce domnea în viaţa culturală din Bulgaria de atunci. Şi când Iv. Vazov începe activitatea sa de scriitor, in jurul lui se adună un mănunchiu de scriitori care dau o nouă orientare literaturii bulgare. Dintre aceştia amintim pe Stoian Mihailovski care a înfiinţat un nou soiu de literatură — satira socială. Poezia lui este rebelă şi paradoxală. A fost mult timp colaborator pe la diferite reviste socialiste. In poema socială: «Ascuţitorul» ne descrie răscoalele ţărăneşti din Bulgaria anului 1910. Cântecul ascuţitorului e plin de duioşie:

Veni vremea
Să'ntristezi
Mic şi mare, —
Veni vremea
Surori şi mame
Să-le 'negreşti —
Şi capetele
Părinţilor
Să-le albeşti...

Veni vremea
Să pregăteşti
Din fluerele
Flăcăilor
Din piepţii
Luptătorilor
Ospăţ bogat
Pentru vulturi...

Veni vremea
Să liberezi
Paturi
De tineri căsătoriţi
Şi neveste
Frumuşele
Să-le transformi
In văduvioare
Nemângâiate.

Acesta este cântecul ascuţitorului de săbii pe care reacţia l-a folosit în înăbuşirea răscoalelor ţărăneşti din anul 1910.

Din cercul scriitorilor din jurul lui Vazov vom aminti şi pe Constantin Velicicov al cărui ton preponderent din poezia sa e pesimist. Velicicov a dat tălmăcirea în bulgăreşte a «Comediei Divine» a lui Dante. Iar ca scriitor care descrie viaţa rustică amintim pe T. Vlaicov-Veselin. Acest scriitor a făcut mai mult politică decât literatură şi a izbutit să dea tipuri desăvârşite chiar atunci când încearcă să scrie în domeniul nuvelei sociale. Tot în acest cerc amintim pe Ţanco-Ţercovski — sau poetul ţărănimii cum a fost numit cândva. Incepând cariera sa ca scriitor încă pe când activa în cadrele partidului socialist, deputat de mai multe ori, la început pe listele socialiste, pe urmă pe cele ale partidului agrarian al lui Stamboliiski, fiind şi ministru în cabinetul agrarian, acest mare poet al ţărănimii bulgare moare în împrejurări tragice ca luptător al unui ideal pentru dreptatea socială. Reacţiunea şi prigoana inaugurată după 1924 n'a cruţat pe acel mare poet al ţărănimii bulgare. Volumul de poezii «Ore triste» ne dă starea sufletească

a oropsiţilor de soartă, a tuturora care suferă sub greaua piatră a mizeriei. Mihalache Gheorghiev (1854—1916) a fost un scriitor lansat de Ivan Vazov. Nuvelele lui au caracter umoristic. E unul din reprezentanţii tipici ai realismului bulgar.

Anton Straşimirov e scriitorul care s'a metamorfizat în câteva rânduri. Incepând cu pamfletele socialiste de Intâiu Maiu a trecut pe la toate haltele vieţii politice, iar când veniră nenorociţii ani de răscoală din 1923 şi 1924 cu noul său roman «Hora» şi nuvelele sale «Călău şi răufăcător» şi-a manifestat din nou simpatia pentru lumea muncitoare dela sate şi oraşe. Insă această simpatie e de scurtă durată, căci obsedat de frica pentru viaţă curând renunţă la ideile sociale şi umanitariste, mult mai curând ca înainte de a cânta cocoşul de trei ori. Şi acela care ca şi Tolstoi prin faimosul său pamflet: «Nu pot mai departe să tac» a înfierat pedeapsa cu moarte, Straşimirov a apelat la conştiinţa umană, nostrificând că Bulgaria în evenimentele din 1923 a măcelărit mai mult decât au măcelărit turcii în cei 500 de ani de stăpânire în Bulgaria. Insă curând strigătul lui se duse în vânt ca 'n pustiu, şi când o revistă literară bulgară organizează o anchetă în anul 1933 despre «Iugoslavia şi Bulgaria» Straşimirov răspunde răspicat că această gloată sălbatecă care se chiamă poporul sârb, nu merită nici o atenţie şi nu poate fi vorba de vre'o apropiere.

Aci vom reveni la câteva date mai ample despre activitatea scriitoricească a celor mai de seamă poeţi şi scriitori bulgari cari au desfăşurat-o în cadrele fie ale ideii socialiste fie sub steagul unor idei progresiste. Parte dintre scriitorii ce-i vom aminti, au devenit într'adevăr scriitori mari. Mai sus noi am amintit o serie de poeţi şi scriitori cari au fost persecutaţi pentru ideile lor, dar mai târziu au îngroşat cadrele celor mai reacţionare partide din Bulgaria.

Pe lângă cei amintiţi mai sus putem enumera pe Ivan Chirilov, nuvelist, care descrie viaţa oropsiţilor, Iv. Radoslavov, poetul care mai târziu devine unul dintre şefii simbolismului bulgar, D. Podvărzacev care scria poezie cu caracter social, mai târziu unul din corifeii ziaristicei burgheze. I. T. Caranovski şi Iv. Armandov deasemenea au trecut prin şcoala socialistă. Trecem la o altă serie de scriitori şi poeţi mai mult sau mai puţin purtători ai crezului socialist.

Dintre aceştia vom aminti pe Mihail Cremen, bun povestitor, Racio Stoianov care a debutat ca nuvelist social, Nicolai Liliev poetul versului fin, St. Mihailovski, animatorul satirei filosofice şi sociale, Dimcio Debelianov poetul cel mai adânc, Minco Nevolin povestitorul vieţii mizere, Gh. Raicev scriitorul de nuvele cu o adâncă analiză psihologică, St. Runevski, autor de povestiri din viaţa oamenilor săraci, A. Tomov poetul mulţimii, G. Domusciev gânditorul proletar, A. Caraiordanov autor de nuvele cu caracter social dintre cari una în care descrie sbuciumul oltenilor cari suferă sub jug boieresc, subiect din realitatea vieţii ţărăneşti dela noi.

Evoluţia acestor scriitori e uşor explicabilă. După cum am amintit mai sus partidul socialist, chiar şi cel agrarian, se găseau într'o prefacere totală. Forţele intelectuale cari părăseau cadrele acestor formaţiuni politice, erau întâi de toate biurocratizate. O epuraţie se impunea dela sine. Prin tradiţie partidul socialist fu format de intelectuali fără ca să aibă proletari. In cursul timpului conştiinţa de clasă a maselor muncitoare fu destul de înaintată. Toţi lucrătorii inundă în masă în partidul socialist şi astfel ia în mână conducerea lui. Prin forţa lucrurilor, aceleaşi porniri cari determinau intrarea intelectualilor în mişcarea socialistă, au condiţionat intrarea în masă în partidele burgheze. După legea contrastului. Pornirile idealiste, lupta pentru libertate nu mai inspiră pe scriitori. Ei se închiseseră în cercuri strâmte şi raporturile lor se reduceau la strictul personal. Imbibaţi de un idealism romantic cu toţii înnotară în apele individualismului care purta pecetea iubirii eului său. Astfel s'a creiat o poezie bazată pe egoism care cânta fuga de viaţă, iar poeţii oscilau între ideile lui Nietsche şi cele decadente ale poeţilor francezi. Mocirla în care se înfundă generaţia de poeţi umplu atmosfera de un miros ce înăbuşea masele largi ale poporului. Iar poetul Chiril Hristov pe al cărui drapel pe o parte era scris «Femei şi Vin» iar pe cealaltă parte «Vin şi Femei» făcea legătura dintre scriitorii cari apuneau din cercul lui Ivan Vazov şi nouii scriitori cari se grupau în jurul lui Pencio Slaveicov.

Pencio Slaveicov deschide noui orizonturi în literatura bulgară.

Epoca romantică trecuse de mult. Din ce în ce se resimte mai mult influenţa culturii occidentale. Teoriile naţionalşovine cedează adevăratei culturi. Nu mai încape îndoială, că Bulgaria dacă ar intra în concertul culturii universale, ar putea progresa. De această ideie erau animaţi purtătorii noului crez al literaturii. Se lansează un nou fel de a concepe literatura. In jurul lui Slaveicov (1866—1912) se creiază cercul «Gândirea». Slaveicov formează o nouă estetică literară bazată pe gândire. Ca prim ideolog al criticii literare apare Dr. Crâstev-Miroliubov. Este un fel de Titu Maiorescu al Bulgariei. Spre regretul multora Slaveicov care a distrus şcoala lui Vazov n'a putut să dea o poezie fină, ci o poezie bazată pe estetică, adică cum trebue scrisă poezia, căci Slaveicov era mai mult estet decât poet. Insă dacă Pencio Slaveicov n'a putut să dea o poezie adevărată, a evidenţiat pe adevăraţii poeţi. Tânărul pe atunci poet bulgar P. Savorov crescut în ideile socialiste, a turnat gândirea bulgară într'o formă perfectă. Pentru prima oară după Botev, limba bulgară se reda într'o formă limpede. El este o emanaţie a geniului bulgar care s'a turnat într'o haină socială. Savorov era socialist, revoluţionar şi poporanist. Poezia lui e apa vie dela care şi azi se adapă multe forţe tinereşti ce nu însetează după ce beau din această apă. Poetul şi omul se identifică la Savorov. Şi când în 1903, ziua Sf. Ilie, Turcii înăbuşe răscoala macedonenilor, Savorov care a cântat haiducia romantică a revoluţionarilor macedoneni, obsedat de ideia pogromului, cade în melancolie. De aci începe tragedia vieţii acestui mare suflet, tragedie ce-l duce la mormânt împreună cu soţia sa. Iar azi, după mai mult ca două decenii dela tragica moarte a marelui poet, se găsesc oameni cari să-l ponegrească asasin al soţiei sale!

P. Teodorov în primii ani de activitate fusese adept al socialismului. A scris pamflete cu caracter revoluţionar, iar când se înjghebează cenaclul lui Slaveicov, Todorov a trecut de partea lui. A scris îndeosebi idile şi drame. Criticul estet Dr. Cârstev îl numeşte «cântăreţul tinereţii». Legenda meşterului Manole de a-ş zidi nevasta, găseşte o adevărată reconstituire a acestei drame sufleteşti în drama sa «Zidari».

Tot din acest cenaclu făcea parte şi Aleco Constantinov, autorul cunoscutului roman «Bai Ganciu». La noi în ţară a apărut de mult o ediţie prescurtată, iar în revista «Hyperion» dela Cluj, am dat două fragmente din acest roman caracteristic pentru poporul bulgar. Umorul bulgar nu e prezentat mai bine decât la Aleco

Constantinov în romanul său «Bai Ganciu». Aleco Constantinov a fost victima unui atentat politic îndreptat împotriva lui Mihail Tachev omul politic al Bulgariei de atunci. Din greșeală în ziua de 11/24 1897 în locul lui Tachev fu asasinat Aleco Constantinov, însă după câtva timp la Peștera, oraș în munții Rodopilor, fu asasinat și Mihail Tachev de către anarhiști.

In primul deceniu al secolului al XX-lea Bulgaria e inundată de o literatură socialistă. Frământările din sânul cercurilor socialiste, îndepărtară scriitorii și poeții dela menirea lor adevărată. Ruptura în sânul partidului socialist a decepționat și mai mult lumea intelectuală. Scriitorii din jurul lui Pencio Slaveicov rămân și mai departe să stăpânească în literatura bulgară. Micile încercări ale unor neînsemnați poeți de a imita pe estetul Slaveicov, i-au aruncat și mai mult într'o rătăcire ideologică. Dacă Slaveicov a reușit să infrângă romantismul literar al lui Ivan Vazov, acuma realismul în artă, care se propaga de către o generație mai tineră, era să anihileze puterea magică a estetului Slaveicov. Dacă am însemnat estet și nu poet, asta ca să se spulbere teza istoricilor literaturii bulgare cari susțin că Slaveicov e poetul prim al Bulgariei. Greșeala lor de a confunda estetica cu poezia îi face să creadă așa ceva. In poeziile sale nu întrezărim decât normele estetice cari sunt primordiale pentru fiecare poet. El nu ne-a dat poezii propriu zise, ci mai degrabă modele de cum trebuește scrisă poezia. Realismul în artă a fost o negare totală a estetismului lui Slaveicov.

VASILE CHRISTU

Cronica culturală și artistieă

Despre lumea artistică bucureșteană.

Trăiesc în București și îl iubesc, pentru că mi-a oferit prilejul de a constata de mai multe ori pulsul culturii românești de mâine.

Pretutindeni unde circul, din strada gazetelor de tiraj, din Sărindar, și până la începutul Căii Victoriei, dela Cafeneaua «Corso» trecând prin zona «Ateneului român» și până la fundația «Dalles» deslușesc o trepidație nouă, un cântec nou, de elanuri și neliniști noi.

In sălile de pictură bucureștene, în sălile de concerte și de teatru, în redacții și în cafenele pot deslusi un amor orgolios prin neliniști și incertitudini.

Dar, văd figuri pe cari aceste neliniști și aceste incertitudini le animă, le dă o strălucire, războinică, cuceritoare.

Drama eternă a reînoirilor spirituale, a vânturării valorilor, a căutării echilibrului între «gândire» și «realizare», e prezentă aici, în curgerea vitală din preajma mea.

Câți vor putea ajunge teferi până la capătul drumului neștiut și tainic, câți și în ce măsură «ei» recalcitranți de compromisuri, necompromiși de lene, de viață, de mizerii, câți? nu putem ști.

In orice caz semnalăm un punct vital inedit, în dezvoltarea culturală dintre hotarele acestei țări tinere.

Dacă am căuta să tragem o linie caracteristică, semnificativă pentru clocotul nou de viață spirituală românească, ea n'ar putea fi decât optimistă.

Acum câțiva ani, am deslușit o încercare timidă de solidarizare a forțelor creatoare tinerești, indiferent de preocupare artistică. Atunci a luat ființă o asociație (care s'a compromis ce e drept, mai târziu) din care făceau parte muzicieni, filozofi, literați și oameni de teatru. Fenomenul a devenit demn de considerat când am văzut cum în jurul unor reviste și publicații, s'au adunat oameni deosebiți ca temperament și structură culturală, dar care și-au descoperit comune: elanurile, tendințele spre un punct proaspăt de pe firmamentul spiritual și mai ales o dorință manifestată de a produce, de a fi utili.

Acești oameni au căutat să găsească un punct de sprijin în interesul publicului, și atunci au ieșit în săli de conferințe, au urcat estrade și au tipărit cărți și reviste.

Rezultatul a fost un svon de luptă care ne stărue încă în urechi.

Faptul că două din aceste asociații, născute din nevoia de a opune indiferenții oficiale, organisme vii capabile de ofensive, au ratat, n'a putut diminua nimic din capitalul de muncă pus în slujba ideii de afirmare culturală.

Intr'adevăr asociația «Criterion» a decedat după un an de activitate, în care timp, au rămas în istoria Bucureștilor culturali, câteva symposioane, în care talente s'au afirmat și câteva concerte de informație muzicală.

(Concertul de muzică primitivă creștină și concertele de muzică ritmică, jazz și compoziție modernă au întâlnit un entuziasm rar).

Inaintea Criterionului, forțele culturale ale metropolei erau împărțite prin redacțiile revistelor de fraudă și ideologice.

Din momentul în care farsa majorității revistelor bucureștene, a devenit fapt notoriu, din momentul în care atacurile până atunci izolate împotriva pseudo-citadelelor culturale s'au solidarizat, am putut înregistra prăbușirea și dispariția de pe piața literară a publicațiilor de fraondă sau de ideologie conservatoristă.

Criterionul a găsit oarecum terenul pregătit pentru o ofensivă mai organizată, mai puternică. Asociația a înghițit toate elementele rămase vacante de la dispariția revistelor enumerate.

Grupul avea să întrunească întocmai unui miniatural parlament, pe reprezentanții tuturor curentelor de gândire ale artei și literaturii noastre.

In felul acesta dela început, asociația «Criterion» era condamnată.

Exemplul ei a servit însă unor asociații muzicale care au luat ființă un an mai târziu, și care au realizat opera trainică în viața noastră culturală.

Dela falimentul efortului colectiv, încercat prin asociații de tot felul, creatorul de valori culturale a ajuns la soluția izolării, cu intermitente ruine în care lua contact cu publicul.

Dacă reviste ca «Azi», «Criterion», «Discobolul», «Floarea de foc», «Contimporanul», «Unu» și altele de mai mică importanță, au dispărut sau au ajuns să reprezinte în mod dubios posibilitățile creatoare ale tineretului de azi, aceasta a fost spre binele celor care s'au simțit capabili să ia contact nemijlocit cu publicul, prin carte, prin conferință și prin concert.

Astfel, niciodată cronicarul literar n'a înregistrat mai multe apariții de cărți de toate genurile și niciodată cronicarul muzical n'a avut de înregistrat mai multe recitaluri, mai multe manifestări muzicale demne de considerație.

Noțiunea de carte românească a căpătat un sens, o valoare, iar recitalul s'a valorificat prin identificare în orice manifestare similară occidentală.

Poezia și proza românească au înregistrat noi cuceriri, iar în domeniul puțin exploatat al muzicii interpretative europene. tinerii artiști români au însemnat realizări cu ecouri largi în massele publicului.

Cititorul român s'a reabilitat față de păcatul ignoranței voite a cărții românești, după cum melomanul a luat obiceiul de a frecventa cu regularitate concertele simfonice dela «Ateneu» și recitalurile dela sala «Dalles».

Iată cum printr'un proces de afirmare în care toate armele au fost încercate, ritmul culturii din metropola noastră, s'a normalizat.

Există azi o pictură, o muzică, o poezie, o proză ideologică și literară, proprietate exclusivă a tineretului de azi, răspunzător de viitorul cultural al României.

E o existență care merită să fie salutată cu entuziasm și respect.

Oficialitatea cu pas de melc a venit târziu să asiste la un proces pe cale de consolidare.

Tineretul a știut să elimine colaborarea oficialității și s'o inlocuiască cu aceea a massei anonime, cointeresată prin eforturi continue.

Cei care au avut de profitat de pe urma interesului oficial trezit în cele din urmă, n'au fost cei tineri cari au luptat, ci scepticii supraviețuitori ai unui trecut cultural nelimpezit și crepuscular.

Regele țării a poruit la ofensiva culturală, îndemnat de violentele lupte de afirmare a celor tineri (evităm uzatul «generație») dar participarea sa, a folosit oamenilor care mai de mult au reușit să-și fixeze un loc, în registrul creatorilor spirituali.

Astfel. opera tinerilor, a servit prin ricoșeu bătrânilor, iar interesul oficialității s'a transformat într'un act de gratitudine pentru bătrâni.

Ceeace ne interesează acum, nu e felul în care publicul bucureștean a fost atras în cercul interesului pentru lucrurile spirituale, ci mai mult, cine sunt cei care s'au pus în serviciul acestei cauze de o zădărnicie glorioasă. Despre aceștia vom vorbi într'un alt articol.

V. CRISTIAN

Asupra unui obiceiu ciudat dela noi

— (Urme de totemism în Dobrogea) —

Invăţatul german *Arthur Heberlandt*, în lucrarea sa privitoare la etnografia popoarelor europene: «*Die Völker Europas* und ihre volkstümliche Kultur»[1]) arată că Europa în comparaţie cu alte continente, a suferit mai mult; mult mai mult acea *transformare* pe care o încearcă în cursul vremii, fie unele obiceiuri, fie unele concepţii despre lume, în forma lor apropiată de natură, în forma *primitivă* aşa zicând, atât de valoroasă pentru stabilirea şi reconstruirea umanităţii trecute, peste care s'au aşternut alte crezuri şi s'au plămădit alte apucături cu înţeles din ce în ce mai nou.

Dacă ar fi să avem în vedere numai Europa, din acest p. d. v., atunci, am putea ajunge cu siguranţă la încheerea justă, că Sud Estul Europei, mai apropiat: *Peninsula Balcanică*, deţine în această privinţă, cele mai surprinzătoare forme de viaţă în înţeles tradiţional. Că ţara noastră, fiind legată strâns de cercul cultural Sud-Est european, nu e lipsită nici ea, de acele supravieţuiri ciudate, caracteristice unor cercuri de cultură astăzi încă în viaţă, în unele părţi ale lumei, la noi mai stăruind ici colea, ca resturi dintr'o lume, bătută de valurile premenirilor neîncetate.

Acest adevăr, sau mai bine zis, această realitate puternic etnografică, ce exercită pentru etnografi un punct de atracţie, rămâne considerată astfel în scrierile lor. Ei nu se sfiesc s'o recunoască, privind, fie ţara noastră, fie părţile Sud-Est europene, cu un viu interes. Păcatul cel mare al lor, al învăţaţilor din Occident, este că sunt departe, fie de limba popoarelor de baştină, fie ca distanţă propriu zisă, venindu-le astfel mai peste mână cercetarea în raport cu noi. Au în schimb ceeace noi nu avem, demulte ori: înţelegerea acelor fapte, precum şi posibilitatea lor de încadrare în lumina problemelor ce etnografia şi etnologia europeană discută astăzi, cu tot mai multă râvnă.

Nu mai departe, etnograful, deasemenea german, *R. Wolfram*, într'o lucrare a sa din anul trecut, publicată în *Mitteilungen der Anthropologischen Gesellschaft in Wien*, pe nume: Altersklassen und Männerbünde in Rumänien, atrage atenţia connaţionalilor săi asupra câmpului de activitate ce ar mai oferi în această privinţă, părţile noastre. El spune: «Die Forschung wird gut daran, ihr Augenmerk mehr als bisher auf den Osten und Südosten Europas zu lenken, denn in diesen Rückzugsgebieten ist noch mancher überaaschende Fund zu tun»[1]) sau: «Auch in Rumänien wäre noch viel zu forschen».

E clar deci, că patrimoniul de forme de cultură străveche, la noi, să arate (pentru timpul nostru), ciudăţenii; sau, dacă vrem să arătăm *înţelegere*, revelaţii chiar.

*

In cele ce urmează, îmi iau permisiunea să subliniez un caz ciudat; un obiceiu ce se întâmplă a doua zi de sf. Ion, în satul *Cazâlgichi*, din Durostor.[2])

A doua zi de sf. Ion, toate femeile din sat se adună la o babă mai cu trecere, mai bătrână, şi prin consimţământ liber, intră sub *comanda* ei. Lucrul stă aşa, că în această zi, femeile se duc la locuinţa babei «şef» cu deale mâncărei, unde se ospătează bine şi apoi, pleacă prin sat în chiote şi hărmălae mare. Baba *şef* merge înainte şi are în mână o cârje. Convoiul întreg este urmat de muzicanţi; în cazul nostru de *cimpoeri* şi se îndreaptă înspre mijlocul satului, unde fac horă mare. Se întâmplă în tot acest răstimp, un lucru cu totul interesant: *în după amiaza acestei zile, cu greu vei vedea bărbaţi circulând pe uliţe*. Cine e prins, e judecat de către baba «şef» şi condamnat la x kgr. ţuică sau vin. Dacă cineva nu se supune sentinţei pronunţate, în complectul femeilor din sat, i se ia căciula.

Se întâmplă însă şi altfel: se întâmplă că unul din bărbaţi supără cu ceva pe o femeie; nu în momentul de faţă când are loc obiceiul, ci în timpul anului. Sau că o femeie are pică pe cineva, se'nţelege, dintre bărbaţi; şi că în după masa acestei zile a fost observat că umblă pe drum. In cazul de faţă respectivul, a căzut în capcană, fiindcă, femeile tăbărăsc pe el. In felul acesta, *ziua babelor*, cum se numeşte acest obiceiu, devine zi de *răsbunare*, dacă vinovatul e prins. Iar adunarea femeilor devine tribunal de femei.

Obiceiul nu se extinde mai departe de Dobrogea[1]). După cum cunosc eu, el se practică şi în *Gagarlâc*, Constanţa, unde baba este «moaşe» în sat, şi unde ziua numită a babelor, este deasemenea socotită o zi de teroare pentru bărbaţi.

*

Ce spune etnografia europeană şi în genere, la aceasta? Sunt într'adevăr, pe scara asociaţiilor, a aşa numitelor tovărăşii bazate pe vârstă: copii-fetiţe; dar mai ales feciori şi fete mari, sunt cazuri destul de cunoscute, deşi la noi nestudiate; când, asemenea adunări se formează după toate regulele unei organizaţiuni sociale închise: nu intră nimeni în tovărăşie de ex., decât dacă a satisfăcut unele obligaţiuni impuse tuturor mai dinainte. Trebue să ai o anumită vârstă, să plăteşti o anumită sumă, în bani sau în natură. Nu intră apoi, în asemenea organizaţiuui bazate pe vârstă(«Alterskalssen u. Männerbünde» în termen german) decât aceia cari se supun unor reguli de conduită morală stabilită; abaterea este sancţionată şi aici, drastic, după annmite metode.

In cazul nostru avem întrunite la un loc numai nevestele mai în etate, femeile mai în vârstă, iar baba comandă şi sancţionează pe bărbaţi. Amintesc, că, anumite tovărăşii de fete dela noi, îşi aleg deasemenea pe una mai în vârstă şi mai cuminte, fără însă, ca să aibă niciodată o atitudine duşmănoasă faţă de feciori, ba din contră! Adunarea femeilor, după cât se pare, nu stă atât în celebrarea unui rit oarecare, cât, în faptul că femeile sunt constituite într'o grupare exclusivistă când e vorba de bărbaţi, şi pentru un scurt timp.

Nu am putea spune mai mult, decât, că etnografia a stabilit un «cerc cultural» zis *totemic*, ce ar corespunde cronologic şi din p. d. v. al culturii europene, *paleoliticului superior*. Ar fi vorba deci, de aproximativ 9000—10.000 ani înainte de

---

1) Comunicare ţinută la «*Societatea Română de Antropologie Cluj*», Stuttgart 1828, p. 610, 624, în ziua de 13 Maiu 1935.

1) LXIV, I bis III Heft 1934.

2) Aparţine de comuna *Curtbunar* şi are 684 locuitori; naţionalitatea lor nu o cunosc. Mai mult ca sigur că sunt bulgari. Obiceiul îl cunosc dintr'un răspuns la un «chestionar».

1) Extinderea obiceiului poate să continue în Balcani şi mai cu deosebire la bulgari.

Cr. Cultura totemică, după cât se ştie, are un sistem religios; un totem: plantă, animal, de care nu e permis să te atingi şi care este venerat. In acest cerc cultural, se impune anumite restricţiuni când e vorba de femei şi bărbaţi. Tribul, clanul, este *patriarhal, exogamic.* Riturile bărbaţilor sunt ascunse femeilor, zice *G. Montandon*, în «*L'Ologénèse Culturelle*» [1]). E vorba de un stadiu de organizaţie socială, unde familia este singura formă precizată, care prin înmulţire firească, dă loc la hoardă, trib, cu două deosebiri naturale: aceea a clasei bazată pe vârstă şi aceea a genului, bazată pe deosebirea de sex. In aceste societăţi de ex. bărbaţii sunt legaţi mai puternic de cei de o vârstă cu ei şi cu cei de acelaş sex — mai puternic legaţi chiar decât de femeile lor — chiar după căsătorie, observă *Weule* [2]); când ei formează societăţi de bărbaţi şi trăesc între ei ca într'o adevărată familie. In aceste grupări, organizate astfel, cu caracter exclusivist, se poate mai cu uşurinţă impune asprimea grupării şi a practicelor legate de cult. Faţă de aceste societăţi de bărbaţi, femeia s'a izolat; ambele sexe rămân legate strâns de propria lor grupare...

Nu este exclus, ca adunarea amintită de noi, a femeilor în cazul nostru, să prezinte ceeace odată a putut să fie baza organizaţiunii sociale; adică baza organizaţiunii sociale de felul acela, că bărbaţii erau pe cât se poate, îndepărtaţi de către femei şi excluşi de-a lua parte la săvârşirea cultului ce îndeplineau ele în onoarea simbolului lor totemic. Aşa precum în zilele noastre, în unele părţi din Sud-Estul Australiei, aflăm aşa numitul «Geschlechtstoteimismus»: femeile organizate la un loc şi bărbaţii la fel. Fiecare organizaţie, femeile cât şi bărbaţii, au câte un totem ce simbolizează şirul strămoşilor. Totemul nefiind altceva decât, supravieţuirea strămoşilor. Aşa stând lucrurile, spun învăţaţii, (*W. Schmidt-W. Koppers*: «Völker und Kulturen» [1]) cele două grupări cu totemuri deosebite obişnuiesc să se vrăşmăşească între ele. Adeseori, spun autorii de mai sus, că bărbaţii caută să-şi bată joc de totemul femeilor şi chiar să'l nimicească; având loc odată cu aceasta între bărbaţi şi femei, un fel de zeflemisire grotească. La unele triburi din partea locului, (Kurnai) pregătirile de nuntă, încep chiar cu lupte de ambele părţi; cu hărţueli între bărbaţi şi femei. Sfârşesc deci prin a crede în această apropiere, oricât de hazardată s'ar părea explicaţiunea faptului; altă exemplificare nu găsesc pentru justificarea obiceiului descris mai sus.

*

Multă lume — se'nţelege, chiar dintre învăţaţi — se miră că Europa mai păstrează astfel de urme, ale unor timpuri demult îngropate în noianul vremii. Aceste resturi, precum şi identităţile de fond ce se constată la depărtări mari, etnografia le explică pe baza *difuziunii culturii*, pe baza cercurilor de cultură. In cazul nostru, având de-a face cu o adevărată Europă *etnologică*, cum spune Montandon; Europă ce ar corespunde cronologic după arheologi, paleoliticului superior, când cercul cultural totemic cuprindea şi părţile noastre; de unde ici colea slabe rămăşiţe de *totemism bazate pe deosebirea de sex*, ce se mai găsesc refugiate în stratele de adâncime — la unele popoare din Sud-Estul Europei, cum spre ex. este cazul de faţă.

ION CHELCEA

1) Traité d'Ethnologie culturelle. Paris 1934, p. 74.
2) Leitfaden der Völkerkunde 1912, p. 103.

1) Erster Teil: Gesellschaft und Wirtschaft der Vöker, p. 166.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

POETUL *)

In memoria lui Oreste

O, câte nopţi trecute în gânduri şi veghere!
Din lanţul lung de chinuri, din viaţa sbuciumată,
Doar inima mai bate, iar mintea-i aripată
Spre lumile 'nstelate, streine de durere.

Pierdut şi singur astăzi, cu fruntea 'nnegurată,
In urma lui priveşte cu teamă şi'n tăcere.
Se simte 'nvins şi toate îi par că sunt himere,
Iar viitoru-i spune: «nu aştepta răsplată!»

In ritmuri ca talazuri prin noapte fulgerate,
El a cântat durerea — suprema voluptate —
Şi totuşi cine-l ştie şi cine îl va plânge,

Când ora de aramă îi va suna să moară!
Cugetători, slăviţi-l: Poetul e-o comoară
De gânduri înflorite din lacrimi şi din sânge!

AL. T. STAMATIAD

*) Din volumul: *Peisagii sentimentale*, apărut în editura «Adevărului».

Un sinucis vorbeşte cu Dumnezeu [1])

Clopoţei din stele au durat ger în glas,
prin rana descântată îngeri au trecut,
sub umbra visului întrezărit a rămas,
numai o umbră pe-o placă de lut.

Umezite flori în trecere-l îmbie,
nu se simte nici departe nici aproape.
— Părinte, am adus un coş cu oase 'ntre viţe de vie
şi-un cap de fată cu ceru'n pleoape.

Schelete stau rânjind pe lună,
odihna e 'mpietrită. Stărue un ţel
fărădelegilor şi-o 'ndrăcită cunună
prăpădului mocnit în ţevi de-oţel.

Oamenii ce'ncalţă opincile mizeriei pe pământ,
dece n'au nimic din stiva bucuriei încinsă'n curcubeu?
Lovite-s urechile de stânca unui cuvânt
ce nu-l spune niciodată Dumnezeu.

ION TH. ILEA

1) Din volumul *Gloata* care apare în editura *Şantier*.

Şcoala de experimentare

Un postulat al politicii şcolare, pe care timpurile de azi îl cer cu deosebită stăruinţă, este necesitatea de a repune şcoala în concordanţă cu nevoile sociale. Ea trebue să trăiască prin forţele şi materialul de cultură a neamului nostru. Un lucru ce nu pare a fi tocmai uşor. Până acuma s'au încercat multe reforme şcolare. Acestea n'au dat rezultatele dorite. Motivul? Depărtarea şcolii de vieaţă. «Fenomenul depărtării şcoalei de vieaţă se explică sociologiceşte. Din momentul ce s'a creat funcţiei educative o instituţie distinctă, aceasta s'a desvoltat neîncetat, s'a diferenţiat şi a început să-şi trăiască o vieaţă proprie cu pretenţia exagerată de a transforma vieaţa socială după voinţa şi planul său, fără a mai fi în acelaşi timp şi un reflex al vieţii sociale».

De aici a rezultat uniformitatea programelor şi a metodelor, fără a se mai ţinea seama nici de loc, nici de timp.

Pentru a reda şcolii funcţia ei firească, trebue s'o aducem în mijlocul societăţii. Spre a se ajunge la constituirea unui sistem şcolar durabil, va trebui ca el să răsară din necesităţile de vieaţă ale societăţii noastre. Ca să ajungem la aceasta este nevoie să se experimenteze. De aici nevoia şcolilor de experimentare. Să se întreprindă experienţe, organizate ştiinţificeşte, în mai multe colţuri de ţară. După câtva timp se va putea păşi la culegerea roadelor şi se vor putea trasa liniile directoare ale unei şcoli naţionale viabile. «A unei şcoale, care să se integreze societăţii româneşti».

Spre a se da putinţa unei experimentări în Statul nostru, e necesară o orientare asupra încercărilor din alte ţări.

Aceste idei, indicate în prefaţa lucrării «Şcoale de experimentare», l-au determinat pe d-l I. C. Petrescu, distinsul publicist în ramura disciplinelor pedagogice, să întreprindă o cercetare metodică şi cât se poate de limpede a diferitelor curente pedagogice şi încercări de realizări în câmpul practic, atât în străinătate, cât şi la noi.

Cu această lucrare d-l I. C. Petrescu aduce o preţioasă contribuţie pedagogiei româneşti.

Autorul a căutat să grupeze diferitele curente după scop sau afinităţi; a încercat să fixeze locul precis, pe care-l ocupă fiecare direcţie în cadrul general al şcolii noi.

După ce trece în revistă diferitele şcoli de experimentare, intrate de mult în istoria pedagogiei, (Francke, Semler, Hecker, Basedow, Salzmann, Pestalozzi, Fröbel, Diesterweg) autorul continuă cu cele mai importante din vremea noastră.

Pe acestea le clasifică din punct de vedere 1) al organizaţiilor şcolare, 2) al programelor şi metodelor şi 3) al spiritului care predomină în ele.

Din prima categorie sunt cercetate sistemul Dalton — în care se desfiinţează clasele —, sistemul Winetka — în care se dă o mai mare mobilitate claselor —, sistemul Mannheim — cu clasele paralele — şi sistemul de clase şi şcoli speciale.

Sunt cercetate apoi şcolile cu inovaţii în programe şi metode. Foarte interesantă o subclasificare a acestei grupe de şcoli. Unele dintre acestea se interesează de cultivarea centrului de impresie în desvoltarea sufletului uman — şcolile în aer liber —; altele pun accent pe centrul de prelucrare — metoda centrelor de interes, preconizată de Decroly, metoda complexelor, aplicată în şcoala sovietică, metoda învăţământului integral, aplicată în unele şcoli germane —; în sfârşit, altele se interesează de centrul de exprimare — sistemul conducerii de sine a clasei şi şcoala creatoare.

Singură şcoala activă propriu zisă le înglobează pe toate.

Cu referire la şcolile de experimentare după spiritul ce trebue să domine în ele, autorul pune accentul pe şcolile comunităţi, care unesc toate sufletele şi din care ţâşneşte organizarea externă.

Apoi, privitor la conflictul dintre social şi individual, autorul ajunge la concluzia, că individul nu poate fi cunoscut decât printr-o psihologie bio-socială. «Atât individul, cât şi societatea, sunt condiţionate reciproc şi se condiţionează reciproc».

In continuare cercetează încercările de şcoli individuale — şcoala lui Tolstoi — pe care le critică; apoi comunităţile şcolare. «Ceeace e caracteristic în desfăşurarea activităţii în comun este adaptarea acesteia la înclinările şi puterile fiecărui individ din comunitate». E o îmbinare fericită între autoritate şi libertate.

Urmează o largă expunere a direcţiilor din şcoala germană.

Lucrarea se încheie cu o analiză a stărilor de lucruri dela noi, arătându-se problemele pe care le pune prezentul şcolii româneşti şi încercările de înoire ce s'au făcut după războiu.

Regionalismul educativ apare ca o necesitate din punct de vedere psihologic şi sociologic; aplicat în şcoală aduce satisfacerea noilor principii pedagogice: adaptarea la vieaţă, practicismul şi activismul. Principiul programei minimale şi al comunităţilor de muncă este idea care ar putea transforma radical şcoala românească. Experimentările ar putea să se facă de oameni competenţi şi entuziasmaţi de noile idei pedagogice.

Pe această cale şcoala noastră s'ar încorpora deplin societăţii româneşti şi-ar răspunde celor mai înalte principii pedagogice.

Am încercat un rezumat al ideilor ce cuprinde luminosul studiu al domnului I. C. Petrescu. Prin el, domnia-sa face un pas mai mult spre realităţile şcolii româneşti.

ION TOMUŢA

BCU Cluj / Central University Library Cluj

CAVALERUL *)

De-astăzi plec în lumea largă,
Lumea s'o cuprind
La picioare — ca pe o hartă —
Vreau să ţi-o întind.

De-i visa trei corbi în zare
Şi un cer de scrum
Poţi să te gândeşti la altul,
Am murit pe drum.

De-i visa trei rândunele
Şi un cer senin,
Am învins, şi'n primăvară
Să m'aştepţi că vin.

PEISAGIU SENTIMENTAL *)

Mii de flori tresar la viaţă
Şi se 'mbată de lumină
Sufletul vibrează iarăşi
Ca o veche violină.

Pe covorul plin de rouă,
Pe sub bolta zâmbitoare,
Ea îşi plimbă fantazia
Peste vremea călătoare...

Şi din nou îi sboară gândul
Până 'n zarea depărtată:
«A murit de nu mai vine
Sau de mult sunt îngropată?».

AL. T. STAMATIADE

*) Din volumul: *Peisagii sentimentale*, apărut în editura «Adevărul».

Problemele ziaristicei româneşti din Transilvania

Discuţiuni şi hotărîri la Blaj şi Cluj. Comitetul plenar şi adunarea generală a Sindicatului Presei Române din Ardeal şi Banat.

In zilele de 18 şi 19 Mai s'a întrunit la Blaj comitetul plenar al Sindicatului, ţinând mai multe şedinţe administrative. Blăjenii au organizat cu această ocazie o primire foarte călduroasă conducerii Sindicatului, sărbătorind-o în cadre solemne. Neuitate vor fi acele zile pentru slujitorii condeiului. Colegii din Blaj au pus toată inima în asigurarea succesului desăvârşit al manifestaţiei impozante. Dările de seamă din ziare au făcut elogiul deplin al serbărilor.

Pentru a rămânea urmă statornică despre lucrările comitetului plenar, publicăm aci textul moţiunilor votate, ca un reflex al preocupărilor cari frământă actualmente ziaristica românească din Ardeal şi Banat:

Şedinţele comitetelor plenare în provincie

Potrivit deciziunii ultimei adunări generale de a se cultiva raporturi intensive cu centrele de presă din oraşele ardelene şi băneţene, şedinţele comitetelor plenare se vor ţinea în aceste centre, în primul rând acolo unde activează membrii comitetului plenar, de fiecare dată se vor organiza manifestaţiuni publice, cu scopul de a încuraja presa locală, de a colecţiona date şi informaţiuni cu privire la ziaristica şi publicistica din trecut. Totodată se va face câte o expunere amplă asupra tuturor problemelor cari preocupă sindicatul, pentru a familiariza cu ele masele de cititori.

Casa de pensii şi retragere a ziariştilor

Sindicatul presei române din Ardeal şi Banat în şedinţa plenară făcându-se expresiunea sinceră şi completă a marilor nevoi ziaristice din noile teritorii, hotăreşte să susţină cu toată energia instituţiunea Casei de pensiuni şi retrageri, fără de care numeroase familii de ale bătrânilor gazetari cu rol puternic în lupta dezrobitoare de ieri, precum şi mulţi ziarişti bolnavi ori şomeri duc o existenţă precară şi incompatibilă cu serviciile publice prestate prin jertfă şi muncă istovitoare decenii dearândul. Roagă guvernul ţării să sprijinească din răsputeri tânăra instituţie ordonanţând restanţele de 16 milioane lei pe care o datorează statul.

Impotriva cenzurii

Sindicatul presei române din Ardeal şi Banat protestează din nou împotriva prelungirii cenzurei şi a stării de asediu, cu efecte dintre cele mai rele asupra stării de spirit a cetăţenilor, desorientaţi în lipsă de informaţiuni autentice. Ziariştii nouilor teritorii s'au izbit prea des de regimurile măsurilor de excepţie, cari au constituit forţa guvernelor asupritoare ungureşti, le-au blamat prea des, pretinzând abolirea lor, decât ca ei să nu se simtă, în ţară liberă, mai puţin jenaţi de reintroducerea aceloraşi metode autocrate. Recurgerea la cenzură atinge şi demnitatea profesiunii noastre, clătinându-se încrederea publică în serviciul cotidian de informaţie al presei. Nu înţelegem să ne mai izbim de metodele lumii vechi în acţiunea de refacere a ţării noui. In consecinţă pretindem categoric imediata desfiinţare a cenzurii, pe care o considerăm profund dăunătoare progresului.

Selectarea profesioniştilor prin sindicate

Comitetul plenar e fericit să constate o continuă intensificare de raporturi între sindicatul nostru, cele trei sindicate din capitală şi sindicatele mari regionale din Iaşi, Cernăuţi, Chişinău şi cel minoritar cu sediul în Timişoara. Putem afirma, că acordul între Cluj, Cernăuţi, Iaşi, Chişinău şi Timişoara este desăvârşit şi deabia aşteptăm clipa câne se va produce şi adeziunea celor trei societăţi bucureştene pentru ca să înfiinţăm comitetul central al ziariştilor din România cu atribuţiuni vaste şi specificate în raportul prezentat de preşedintele nostru. Interesul primar al vechilor societăţi gazetăreşti regionale organizate şi recunoscute de cel puţin un deceniu persoane juridice, este să garanteze selecţionarea profesioniştilor după criterii sigure, şi să înfrâneze invazia perifericilor şi celor care abuzează de prevalarea titlului de ziarist — fără însă a avea ziaristica drept principala şi permanenta ocupaţiune şi fără pregătirea şi însuşirile intelectuale şi morale necesare.

Carnetele C. F. R.

Comitetul plenar hotărăşte să facă un nou demers pe lângă guvern pentruca permanentele de cale ferată să fie atribuite exclusiv profesioniştilor, recomandaţi de către reprezentanţii celor trei sindicate din capitală şi ale societăţilor de presă din marile centre regionale, recunoscute cel puţin de zece ani ca persoane juridice şi întinse pe toată suprafaţa unei provincii. De îndată ce se va constitui comitetul central al ziariştilor din România, chestiunea carnetelor se va trece în exclusiva atribuţiune a acestui comitet.

Sanatoriul dela Băile Herculane

Comitetul plenar a întreprins demersuri noui pentru punerea pietrii fundamentale a sanatoriului dela Băile Herculane în timpul cel mai scurt, adesând în acest scop mai multe telegrame pentru a evidenţia necesitatea instituţiei de care este strâns legată capacitatea maximă a Sindicatului de a-şi realiza programul.

Raportul d-lui Ion Clopoţel preşedintele sindicatului

Anul gestionar încheiat a fost aproape pe deaîntregul consacrat strângerii de fonduri pentru sanatoriul nostru din Băile Herculane. Il putem considera cu conştiinţa împăcată: ca un **an bun.**

Dece ne declarăm mulţumiţi de rezultatele obţinute? Pentrucă, comparativ, nici un alt an nu ne-a adus

venituri atât de mari. Din Octomvrie 1934 încoace, am înregistrat încasări de 537.000 lei numai la capitolul sanatoriului şi mai avem bugetaţi de către instituţiuni şi autorităţi sume sigure de circa 200.000 lei pe 1935. Nu mai vorbim de alte asigurări date: ele nu pot fi niciodată evaluate în mod cert, — uneori se realizează din ele puţin de tot, iar alteori se întrec orice prevederi.

Totuş nu ne îndoim, că marile uzine băneţene, Reşiţa şi Nădrag-Calan îşi vor împlini cuvântul dat de a contribui cu materialul de fier şi ne va da caloriferul pe care-l introducem pentruca sanatoriul să poată funcţiona în bune condiţiuni şi iarna. Deasemenea, primăria Timişoara ne-a promis, că ne dăruieşte 1 milion de cărămizi — jumătate putându-ni-le livra chiar în vara aceasta.

Am rezolvit deasemeni chestiunea lotului, a cărui suprafaţă este de 3002 m. p., fiind nevoit să mă deplasez în mai multe rânduri la Băile Herculane pentruca ministerul sănătăţii să ne delimiteze parcelele atribuite şi consemnate în procese verbale.

Pentru ca să atingem numai în decursul unui singur an atari rezultate a fost nevoie de un program de lucru **cotidian**. Mi-am impus o regulă de muncă în continuitate pentruca să înălţăm cât mai de grabă sanatoriul, de înfăptuirea căruia este aşa de strâns legată soarta gazetarilor români din cele două provincii de dincoace de Carpaţi.

N'am cruţat nici timp, nici energie, nici bani, ferm convins, că fără sacrificii nu vine izbânda aşteptată.

Aş fi dorit să fiu un om bogat, cu mijloace şi cu timp la dispoziţiune pentruca să pot înfăptui mai mult; existenţa noastră plină de greutăţi însă exclude devotări exclusive într'o singură direcţie.

Am întreprins eforturile acestea concentrate dându-ne seama că acum activăm nu pentru nevoile unui an, ci pentru zeci şi sute de ani înainte.

Ne dăm prea bine seama de condiţiunile foarte grele în care se sbate presa românească regională: aici criza este mai înăsprită, hârtia mai scumpă, salariile mai mici. Consecinţa pentru profesionistul condeiului este, fireşte, neasemuit mai grea. Grijile Sindicatului sporesc proporţional cu stările acestea maştere.

Mai avem apoi o datorie de împlinit faţă de gazetarii bătrâni, bolnavi şi şomeri. Iar faţă de tinerele elemente încă trebue să arătăm solicitudinea necesară, făcându-le posibile cât mai dese călătorii de studii în străinătate, pentruca întorşi să provoace o reînălţare a nivelului presei.

Mijloacele unor atari realizări ni le va da sanatoriul. Să avem această conştiinţă clară: suntem avizaţi la propriile noastre mijloace. Să găsim în noi înşine tăria de-a înfăptui.

Ne trebuesc încă doi ani de activitate sistematizată pentru ca să reuşim.

Şi dela acest loc de înaltă tribună gazetărească ne adresăm guvernului ţării, instituţiunilor culturale şi oamenilor de inimă şi cu bună stare cu rugămintea de a ne înţelege şi de a ne acorda sprijinul pentru realizarea sanatoriului nostru din Băile Herculane.

Duminică, 2 Iunie, s'a ţinut în Cluj adunarea generală anuală. Preşedintele a rostit cuvântarea de deschidere:

Onorată adunare generală,

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Imi permit să dau expresiune mulţumirii sufleteşti de a ne vedea reuniţi în cadre atât de sărbătoreşti şi să exprim sentimentul de satisfacţiune pentru interesul general manifestat de către marea majoritate a membrilor faţă de instituţia Sindicatului nostru, — deja la întâia convocare, putându-ne constitui în adunare generală capabilă să aducă hotărîri valide; în participaţiunea d-v. inimoasă văd garanţia reuşitei în toate acţiunile noastre viitoare.

Avem toate motivele să ne bucurăm din suflet pentru desvoltarea pe care a luat-o Sindicatul nostru în sensul programului minimal de muncă pe care ni l-am dat an cu an. Constatăm cu mulţumire sufletească îmulţirea continuă a mijloacelor de ordin material, ca şi a dobândirilor în ordinea morală.

Dacă am ajuns unde suntem, aceasta o datorăm înainte de toate fericitei stări de spirit care ne însufleţeşte pe toţi şi concepţiunilor clare cari ne ghidează toate lucrările noastre.

Comitetul a examinat conştiincios problemele şi a îndeplinit o muncă de laborator, care să evite greşeli şi riscuri. E o trăsătură deja precisă a Sindicatului nostru, că şi-a însuşit o metodă aspră de lucru, însă ea e menită să garanteze evoluţia pe calea cea mai bună.

Suntem azi o veche, puternică şi consolidată societate de presă care ştie ce vrea.

Fireşte, că în măsura în care e legat de sindicat un mănunchiu tot mai mare de interese şi probleme, şi simţul nostru de răspundere trebue să fie tot mai viu, să se desvolte paralel.

Comitetul a dat toată atenţiunea marei probleme financiare. Numai o instituţie consolidată puternic din punct de vedere financiar, e capabilă să se impună în orice loc şi să rezolve cu deplină independenţă morală toate chestiunile dela ordinea de zi.

Avem foarte multe obligaţiuni faţă de bătrânii noştri gazetari şi familiile lor în cazuri fatale de moarte şi invaliditate, faţă de şomeri şi de cei bolnavi. Astfel trebue să ne pregătim de luptă pentruca să putem face faţă nevoilor. O solidaritate neşovăitoare şi o conştiinţă camaraderească trebue să ne îndemne ca să luăm cu toate forţele noastre apărarea Casei de pensii: n'o putem lăsa să se prăbuşească în indiferentism şi să invocăm pretexte de scuză, nu: ci de aci să plece azi un cuvânt de ordine categoric: să-şi implinească fiecare datoria faţă de ea.

Este apoi imediat necesar, ca în decursul anului acestuia să organizăm manifestaţiuni în trei centre din Ardeal şi trei din Banat (Braşov, Sibiu, Oradea; Lugoj, Caransebeş, Oraviţa); aceste noui focare de propagandă vor fi hotărîtoare pentru împlinirea scopurilor noastre. Maniera afirmărilor este deja definitiv stabilită prin cele două splendide succese dela Timişoara şi Blaj. Colegii din centrele amintite să facă de pe acum pregătirile cuvenite.

Sindicatul trebue să aibă cuvânt hotărîtor şi mână liberă în atribuirea permiselor de cale ferată pentru

ziariştii Ardealului şi Banatului; până aci am izbutit şi sperăm să avem trecerea cuvenită şi pe viitor. Membrii noştri, selecţionaţi după criterii profesionale foarte riguroase, în interesul desvoltării presei specifice din această regiune, trebue să beneficieze în măsură largă de favoarea permanentelor.

Cea mai concentrată acţiune am dus-o pentru construcţia sanatorului, care este pivotul puternic al desvoltărilor noastre de mâine. In el abia vom găsi mijloacele financiare, cari să ne dea posibilităţile mari de funcţiune, smulgându-ne din condiţiuni mizerie de existenţă la cari am fi condamnaţi fără el. Dincoace de sanator — aşezări şi cadre exagerat de modeste; dincolo — o mare avere. Din toată inima doresc, ca în timp de o lună-două să punem piatra fundamentală. Noi ne «grăbim» încet, chibzuit, conştienţi de greutăţi. Insă dacă lichiditatea fondurilor băneşti atinge suma de 1.500.000—2 mil., adunarea generală să autorize punerea pietrii fundamentale. Apropiata noastră reuniune să fie deci la Băile Herculane.

Şi fiindcă ne dăm seama, că toate drumurile noastre duc la Bucureşti, şi că o serie de probleme hotărîtoare nu se pot deslega decât prin colaborarea cu cele trei sindicate din capitală şi cu cele patru sindicate vechi regionale, comitetul a întreprins demersuri de reglementare a înţelegerilor prin crearea unui comitet central al ziariştilor din România. Iniţiativa fermă a Sindicatului nostru a găsit o excelentă primire la confraţii organizaţi. Să mergem cu încredere pe acest drum până la triumf.

Adunarea generală a ratificat lucrările comitetului şi i-a dat, cu unanimitatea voturilor, descărcarea gestiunii anului scurs.

S'au făcut mai multe propuneri cu privire la activitatea viitoare a comitetului şi la întregirea statutelor cari nu sunt expresie complectă a raporturilor desvoltate în sânul instituţiei.

S'a procedat apoi la alegerea noului comitet, obţinând voturile necesare dd. Ion Clopoţel, dr. Aurel Boteanu, Teofil Bugnaru, Sebastian Bornemisa, dr. Octavian Buzea, Sever Stoica, dr. Aurel Cociman, Alex. Lupeanu, George Luca, George A. Petre, Bazil Gruia, Isaia Tolan, iar în comitetul de censori au intrat dd. Ion Munteanu, Iustin Ilieşiu, Valeriu Moldovan.

Comitetul s'a constituit astfel: preşedinte Ion Clopoţel, vice-preşedinte dr. Octavian Buzea, secretar general Teofil Bugnaru, casier dr. Aurel Cociman.

Dorim ca viaţa Sindicatului să se desfăşoare în sensul concepţiunilor sănătoase graţie cărora şi-a luat avântul şi a înregistrat succese atât de răsunătoare.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Simfonia rustică

CODRII

E linişte în codrul nesfârşit.
Din porii adâncului spre culmi străbate
Atâta calm şi-aşa singurătate
Şi codrul tot de sine s'a 'ndrăgit.

In noaptea asta, codrul se socoate
Să ia podoaba cerului vrăjit,
Şi piatra scumpă cu care-i stropit,
S'o prindă 'n crengi de fagi neînstelate

Şi-a 'nchis tăcerea în cetatea-i vastă
Şi poarta-i zăvorită cu peceţi;
Din luminişuri şi-a făcut fereastă.

Mă uit şi-l văd la praznic cu poeţi
Strămoşi; închină vin din veche ţeastă
Şi 'n murmur de-adiere cântă Geţi.

GRIGORE BUGARIN

GÂND MORT

Ruină 'n care cântec nu s'aude
Sub freamăt umed colorat de stele,
Ascund în umbra gândurilor mele
Firide răsucite'n temniţi ude.

Din scrum şi piatră urcă volburi grele
Ce svârl spre soare-apune 'ndemnuri crude,
Şi gândul meu în ne'nţelese trude
Adoarme frânt, culcuş făcând din ele.

Sbor nesătul şi orb în chinovie
Cu pânza de păiajen prinsă'n grindă,
Când liliecii'n beznă dau târcoale.

Şi gândul, nor pe 'ntinderi, nu mai ştie
Din ce urzeală firul rupt să-şi prindă
In destrămarea pulberilor goale.

AL. IACOBESCU

F R U N T E A

Podiş pentru visele ce cresc în dune rotunde
aceeaşi plană inimă sub tine dănţue
visurile cresc pe cranii şi 'nlănţue
fruntea din palmele vânturilor scunde.

Pământ uscat, din ţările bolnave
Amvon pentru poem pe umeri ridicat
frunte: desemn în lumină gravat,
grădină de lumini din ţările slave.

ŞTEFAN BACIU

Necesitatea înfiinţării unui Comitet central al societăţilor de presă din România

Indată după Unire gazetarii profesionişti din noile teritorii s'au organizat în sindicate regionale, pe temeiu nou de tot ori desvoltând vechi nuclee cum este cazul Sindicatului Presei Române din Ardeal şi Banat (a cărui formă primară din 1903 de: «Sindicatul jurnaliştilor greco-orientali români şi greco-catolici români» a fost respinsă de guvernul ungar, iar recunoaşterea ca persoană juridică se dedea abiâ în 1910 sub titlul camuflat: «Fondul de ajutorare al ziariştilor»). In cadre locale modeste s'a desfăşurat de 15 ani încoace activitatea acestor organizaţiuni cari s'au dovedit totuş destoinice şi folositoare. Interesele profesionale au fost relativ destul de bine apărate. S'a făcut o triere continuă a gazetarilor de carieră. A fost apărată cu orice ocazie revendicarea ziaristului. Cu toatecă nu dispuneau de mijloace mai însemnate, până azi ele s'au ales cu o experienţă bogată şi constitue componente sigure pentru o desvoltare viitoare de proporţii mai mari a organizării noastre profesionale.

Totuş, fără riscuri grave, nu mai pot rămânea aceste sindicate în izolarea de un deceniu şi jumătate. Prea multe forţe împrăştiate! Lipsă de legătură şi înţelegere. Imposibilitate pentru ziarişti de a se afirma cu greutatea şi prestigiul cuvenit importanţei în plină creştere a presei. Numeroase lipsuri şi anomalii nu pot fi la timp combătute. Drepturile şi libertăţile nu pot fi apărate cu destulă energie, autoritate şi eficacitate pe întreg cuprinsul ţării.

Fără colaborare strânsă, permanentă, reglementată, organică, risipiţi, de capul nostru fiecare, fără directive ferme şi unitare nu mai putem continua. Suntem poate singura ţară unde gazetarii nu dispun încă de o organizaţie centrală unică.

Să încheiem un trecut de străduinţi singuratice şi să deschidem o fază nouă de concentrare a acţiunii tuturor şi pe toată ţara.

Nu pot decât felicita din toată inima pe d. Al. Săndulescu, preşedintele Sindicatului ziariştilor din Bucureşti, pentru convocarea de azi care e chemată să realizeze un important deziderat al vieţii ziariştilor, formulat de noi încă din 8 Ianuarie 1933.

Această întâie conferinţă intersindicală a gazetarilor din România doresc să se desfăşoare sub auspicii fericite şi să fie un început de bun augur.

Noi sindicatele vechi regionale am aşteptat ani de zile acest ceas hotărîtor. N'am vrut să întreprindem nici un singur pas fără cele trei sindicate bucureştene. Ne-am dat seama, că orice alianţă în afară de dv. n'are nicio valoare deosebită. Un sentiment elementar de camaraderie şi de înţelegere a importanţei presei din capitală ne-a îndrumat să aşteptăm cu răbdare sosirea momentului acestuia mare, când cimentăm pentru întâia oară unitatea organizaţiei şi acţiunii pe toată ţara.

In al doilea rând reunirea noastră este justificată de un număr covârşitor de probleme gazetăreşti, rămase oarecum în suspensiune, însă cari se cer prompt rezolvite.

Pulverizaţi cum am fost, în România întregită am acţionat în mod disparat, pe cont propriu, fără coeziune şi fără de a ne putea impune pe toată linia. Colaborarea noastră a fost până astăzi întâmplătoare, şi multe soluţiuni ne-au scăpat din mâni. Alţii s'su însărcinat, în afară de presă, să dispună, fireşte, în mod arbitrar, în diferite chestiuni. Nu mai putem tolera ca alţii să-şi revendice sarcini ce cad exclusiv în atribuţiunile noastre. Despre ale noastre fără noi? Să ne adunăm de pe drumuri şi să ne înfăţişăm ca singura autoritate de competinţă care să-şi pledeze cauza.

In parlament s'au exprimat iarăşi dorinţi insistente de legiferare în materie de presă. De câtă vreme guverne şi politiciani nu oftează după măsuri de încătuşare a presei dintr'o pornire uşor de înţeles, mai ales în zile de criză când dintr'o nevoe de diversiune se aruncă asupra presei vina situaţiilor complicate! Critica liberă a gazetei ustură, e incomodă, jenează vanitatea guvernanţilor.

Noi nu ne împotrivim unei codificări a presei. Insă într'o atare materie să ne putem spune întregul cuvânt. Noi suntem cei dintâi cari reclamăm pentru critica liberă permanentul şi singurul corectiv: simţul răspunderii. Ca în orice categorie de muncă, astfel şi în ziaristică încearcă să pătrundă tot felul de elemente. Deaceea pretindem răspunderea deopotrivă editorială ca şi gazetărească. O seamă de tipărituri efemere trec peste gazetari calificaţi şi angajează deavalma şi fără salar îndestulător, oameni cari se dedau la practici nepermise.

Reacţiunea împotriva răului revine în primul rând organizaţiunilor reunite ale gazetarilor. Dela ele să plece acţiunea de îndreptare, de reglementare, de statuare a criteriilor sigure cari califică pe ziarist. In orice categorie de muncă există o certificare, o recunoaştere a specializării, a profesiunii; ea trebue să se dea şi în domeniul ziaristic.

Conferinţa intersindicală de astăzi este chemată să facă un pas hotărîtor înainte, curmând situaţiunea de încertitudine, curăţind cadrele şi precizând normele de calificare a ziaristului cu adevărat, a semiprofesionistului, a perifericului, a pseudogazetarului, a intrusului. Trebue înlăturată orice confuzie şi stăvilită încetăţenirea unor deprinderi cari discreditează o carieră atât de anevoioasă şi atât de onorabilă.

Sindicatele semnatare au împlinit un rol destul de însemnat de 15 ani în domeniul selectării elementelor gazetăreşti. O delegaţiune comună va fi în stare să ducă la bun sfârşit şi cu mare succes o datorie cerută deopotrivă de gazetarii profesionişti ca şi de marele public.

Să nu aşteptăm îndemnuri din afară, ci noi de de noi să înfrânăm răul, să ducem la isbândă opera de epuratie, de disciplină şi control, să ne impunem cea mai aspră judecată, pentruca, întâriţi, să dăm lupta împotriva piedicilor pe orice tărâm.

Nu putem suporta măsurile excepţionale. Cenzura asupra scrisului este în ea însăş o umilinţă, o ocară, un blam pentru gazetarul care activează cotidian având desvoltat în cel mai înalt grad simţul răspunderilor faţă de progresul ţării şi al societăţii. Libertatea presei este o cucerire multiseculară; atingerea ei o retrogradare şi un abuz. Incă înainte de războiu libertatea presei constituia una dintre frumuseţile cele mai de seamă ale culturii româneşti; dece s'ar despoia nimbul patriei de această podoabă atât de preţuită în ţările civilizate? Cu eforturi reînoite trebuie să apărăm libertatea presei.

Când înfiinţăm acest instrument comun de luptă pentru realizarea aspiraţiunilor noastre profesionale, nu ne gândim nicidecum să-l îngrădim de formalităţi birocratice, dimpotrivă îi asigurăm toată mobilitatea în soluţiuni şi-i simplificăm la maximul posibil funcţiunea, pentruca să acţioneze prompt, degajat de un statut greoi şi minuţios, şi cu cât mai multă autoritate şi putere reprezentativă.

Proiect de rezoluţiuni

In conştiinţa îndatoririlor profesionale îmulţite, noi organizaţiile sindicale ale ziariştilor profesionişti din cuprinsul României cari activăm neîntrerupt în Capitală şi în centrele provinciale de 15 ani încoace, recunoscute de cel puţin un deceniu ca persoane juridice:

Sindicatul ziariştilor din Bucureşti
Asociaţia generală a Presei din România
Uniunea ziariştilor profesionişti
Sindicatul Presei române din Ardeal şi Banat
Sindicatul ziariştilor din Bucovina
Sindicatul ziariştilor din Basarabia
Sindicatul ziariştilor din Moldova şi
Sindicatul ziariştilor minoritari

întrunite azi 16 Februarie 1935 prin conducerile lor autorizate în cea dintâi conferinţă ziaristică intersindicală, în temeiul experienţelor şi însufleţite de dorinţa înmănunchierii tuturor forţelor într'o mare unitate, activă, respectată şi reprezentativă a intereselor lor de viaţă, decidem:

I. *Se institue o reprezentanţă unică de delegaţi ai asociaţiilor semnatare sub denumirea de* **Comitetul central al sindicatelor gazetăreşti din România** *cu următoarele atribuţiuni:*

1) *promovează cunoaşterea reciprocă între gazetarii din tot cuprinsul ţării, stimulează sentimentul colegialităţii şi sociabilităţii şi realizează organizarea tuturor;*

2) *este supremul for gazetăresc care determină, pe temeiu de criterii precise, calitatea de ziarist, triază pe semiprofesionişti, îngrădeşte pe periferici şi exclude pe cei străini de profesiune:*

3) *veghează asupra moravurilor de natură a prejudicia interesele morale ale ziaristicei, anchetează şi sancţionează pe vinovaţi, risipind echivocurile, remediind anomaliile şi suprimând stările şi motivele cari pot ştirbi prestigiul gazetăresc;*

4) *apără drepturile recunoscute prin legile existente ori dobândite prin uz, şi intervine recurgând la toate mijloacele necesare pentru garantarea libertăţii cuvântului şi înlăturarea regimurilor de excepţie;*

5) *adună materialul în vederea unei legiferări în materie de presă şi se opune inmixtiuni din afară de presă; Comitetul central este singurul organ competent în elaborarea codului acestuia;*

6) *Sprijină cu toate mijloacele* **Casa de pensiuni şi retrageri a ziariştilor;**

7) *este singurul for autorizat să întocmiască tabloul ziariştilor îndreptăţiţi la permisele gratuite de cale ferată, opunându-se atribuirii de atari permanente persoanelor străine de presă;*

8) *organizează întruniri şi congrese ale ziariştilor la un an sau la doi ani în diferitele centre provinciale în vederea strângerii raporturilor dintre ziarişti şi popularizării problemelor de presă în masele cititoare;*

9) *reprezintă ziaristica din România în congresele internaţionale şi intervine pentru înlesnirile de călătorie ale gazetarilor români cari vizitează ţările străine;*

II. *Comitetul central se ocupă exclusiv de sfera de activitate cuprinsă în deciziunile prezente şi se desinteresează de gestiunile administrativ-financiare ale sindicatelor semnatare cari-şi păstrează şi pe mai departe complecta lor autonomie.*

III. *Comitetul central se întruneşte de două ori pe an. Biroul său constituit din preşedinte, vicepreşedinte şi secretar general funcţionează în Bucureşti şi ţine şedinţă obligatorie cel puţin odată pe lună, el întocmeşte şi publică un tablou al tuturor ziariştilor din ţară recunoscuţi ca profesionişti.*

IV. *Fiecare sindicat semnatar vine cu câte o cotă anuală de 10.000 lei de fiecare delegat în Comitetul central pentru acoperirea cheltuelilor.*

V. *Regulamentul şi-l va da Comitetul central în primul an de funcţionare, cuprinzând toată experienţa acestui timp.*

Bucureşti, 16 Februarie 1935.

ION CLOPOŢEL
Preşedenlele Sindicatului Presei Române din Ardeal şi Banat

BCU Cluj / Central University Library Cluj

CRONICI CULTURALE ARTISTICE

Viaţa intelectuală în Maramureş

Pictorul Traian Bilţiu-Dăncuş

Maramureşul are vestigiile lui care-l situiază pe un plan mai mult legendar decât istoric.

Printr'o serie de împrejurări a rămas izolat; în mare parte imaginat mai degrabă decât cunoscut. Această izolare i-a creiat o nobleţă şi o traditie a lui în care maramureşenii cred cu toată seriozitatea.

Obiceiurile, portul, felul de a privi viaţa şi de a gândi, al locuitorilor acestui colţ de ţară, îmbinate cu un peisagiu caracteristic, au creiat o poezie a ţinutului.

Un suflet îmbiat de această poezie a nordicei regiuni — poezie care se exteriorizează într'o frumoasă creiaţie artistică plastică, — este pictorul Traian Bilţiu-Dancuş. Reprezentantul bătrânului Maramureş este un idealist şi un vizionar într'al cărui suflet tulnicul, munţii, stelele şi îndepărtările trezesc ecouri, simţuri şi chemări.

Indrăgostitul dealurilor acoperite cu păduri de brazi, hoinarul satelor cu case mici de lemn cu acoperişuri înalte, s'a simţit atras de misterioasele depărtări. Ţinuturile scăldate de soare ale sudului îi şopteau imaginaţiei lui poveşti fantastice. A plecat din ţinuturile umbrite, pline de verdeaţă şi de miros de brad, să simtă fiorul soarelui fierbinte al sudului, să cunoască mirosul florilor de portocal, să vadă întinsul albastru al Mediteranei şi ţărmul ars al Africei.

Dorul lui de nemărginit îl duce până în Tunis, unde ajunge desenatorul clinicei oceanografice din Palembo. Aici adună pe pânzele lui, culorile strălucitoare ale Sudului cari învăluesc zidurile şi pietrile în contrast atât de puternic cu azurul cerului şi verdele închis al Mediteranei. Studiază vietăţile abisurilor de apă, creind după chipul lor frumoase frize decorative, cu cari a împodobit pereţii clinicei oceanografice, al cărei desenator a fost.

Prinde chipurile energice şi tot odată visătoare ale indigenilor bronzaţi de soarele arzător al Africei.

Dar nu stă mult timp aici, căci se simte atras — spre meleagurile de unde plecase — de vraja pădurilor de brad, de buciumul care trezeşte ecoul văilor, de turmele ce pasc în clinchetul clopotelor, de ţăranii atât de caracteristici ca înfăţişare ai acestui ţinut — urmaşii vechilor voevozi — şi de bisericuţele de lemn ale Maramureşului.

Se stabileşte ca profesor la Sighet. Aici a început să dedice întreg elanul simţirii lui, revelării frumuseţilor acestui ţinut.

Colindă Maramureşul ca să-l cunoască bine. Prinde în schiţe fugare — în ulei şi şi aquarelă — case, oameni, decorul naturei şi tremurarea păraelor care salută pe prundiş, ducând cu ele reflexul colorilor şi al liniilor.

Departe de sgomotul marilor oraşe, de reclamă şi de intrigi, lucrează intens — lucrează cu convingere.

Ca unul care se integrează în sufletul acestui ţinut şi simte alături de blânzii maramureşeni, caută să-i oglindească în opera lui.

Pe zidurile bisericilor pe cari le pictează încearcă să introducă scene din vieaţa tradiţională a acestei regiuni. Păstorii cari vin să se închine noului născut sunt maramureşenii; peisagiul este tot maramureşan.

Bilţiu a înţeles că pictura bisericească trebue să oglindească vieaţa tradiţională a ţinutului. Misticismul scenelor religioase să fie îmbinat cu poezia ce se degajează din fiinţa acestei provincii.

Pictura bisericească decât să fie a tuturora şi a nimănui, mai bine să fie a puţinilor, dar în sufletul acestora să producă maximul de trăire.

Când am vizitat Maramureşul, trecând prin caracteristica comună Săpânţa — care înfăţişează atât de mult specificul maramureşan, — văzând scena biblică: lăsaţi copiii să vină la mine, — pictată de Bilţiu pe frontonul şcoalei din sat, — am rămas impresionat. Scena reprezintă un colţ al acestui sat, iar copiii şi părinţii lor cari-i aduc înaintea lui Isus, sunt maramureşeni.

Bilţiu lucrează liniştit; fără sgomot şi reclamă, cu toată dragostea pe care o poate pune un om pentru ţinutul lui.

Viaţa regională este aceia care păstrează tradiţia şi cele mai profunde comunităţi de simţire.

Munca acestui visător pictor este nu numai o aureolă a lui ci şi o pagină a Maramureşului.

ALEXANDRU TOHĂNEANU

Cinematograful sovietic

— Rolul important al filmului sovietic. Nouile forme de expresiune colectivă aflată în filmul sovietic. — Condiţiile obiective şi subiective ale creaţiei cinematografice realizate de regimul sovietic. —

Cinematograful sovietic a împlinit de curând peste 16 ani, bilanţul lui însumând o bogată activitate. Cinematograful sovietic, ale cărui progrese au mers mână în mână cu cele ale politicei Sovietelor, a jucat un rol important în lumea întreagă, un rol mult mai important decât acela care i se atribuie chiar, fiindcă el a adus pe ecranele din toată lumea unele aspecte ale nouii vieţi, caracterul problemelor puse pe diverse planuri politice, economice, culturale şi, — ceva mai mult —, fiindcă el a pus pe toţi oamenii din Occident în faţa credinţei, voinţei, curajului unui popor de 170 milioane de oameni cari au păşit pe calea socialismului.

Dar mai mult decât atât: mult mai puternic decât oricare alt mijloc de expresiune, filmul a contribuit la distrugerea ideii, răspândită de presa burgheză şi propaganda anticomunistă, că bolşevismul este barbar şi distrugător al valorilor intelectuale, că împiedică orice creaţiune originală, revelarea oricărei personalităţi. Numele lui Eisenstein, Pudovkin, Dovjenko, Dfiga-Vertov sunt azi celebre în lumea întreagă, ele înscriindu-se în mod definittv în istoria cinematografului mondial.

— Nouile elemente cinematografice ruse —

Natural că la acest lucru au contribuit şi alte elemente, — şi încă importante: astfel s'au scos multe elemente cinematografice din formele raţionale ale arhitecturei, tocmai din acele forme pe care o parte din burghezie, — în orice caz burghezia oficială — le condamnă în numele tradiţiei şi cu mai multă violenţă —; deasemeni elemente noui au fost scoase din operile noilor scriitori, şi mai ales din expoziţiile şi reprezentaţiile teatrelor Meyerold, KamernJ, evreesc de Stat şi al lui Stanislavsky. Mărturiile scriitorilor, difuzarea statisticilor au contribuit şi ele în mare măsură la cunoaşterea U. R. S. S.-ului. Totuşi, nimic n'a impresionat mai puternic massele muncitoare, mica burghezie şi pe intelectualii din străinătate ca revelaţia marilor opere ale cinematografului sovietic 1925.

Se poate afirma cu toată tăria că în toate ţările în care au fost proiectate filmele lui Eisenstein, Pudovkin, Ţiga-Vertoi, Dovjenko şi apoi Ernuler, Trauberg şi Icozintzov, ale lui Kulechov, Room, ideia tradiţională şi conservatoare ostilă U. R. S. S.-ului a fost cu totul înlăturată, uneori deadreptul răsturnată de această revelaţie.

Faţă de producţia cu totul mercantilă internaţională, care reflectează de minune întreaga descompunere a culturii burgheze, chiar în cele mai admirabile ale ei opere, tânărul cinematograf sovietic a proiectat peste întreaga lume prima mare şi fulgerantă lumină. Ceeace a făcut să se formeze în mulţi indivizi certitudinea că doar socialismul poate furniza cinematografiştilor mijloacele de a atinge marile forme de expresiune colective.

— Nouile aspecte de viaţă înfăţişate de filmul sovietic —

Datorită puternicei lui emotivităţi, adevărului lui crud, filmul sovietic a putut reda cât se poate de exact realitatea revoluţionară din Octombrie 1921. Această putere de emoţie, acest adevăr crud puced din desvoltarea dialectică a subiectelor alese, din coordonarea forţelor colective în munca de creaţie, din aplicarea metodelor riguroase în ceeace priveşte, de pildă, alegerea, actorilor şi jocul lor (absent vedetelor), din punerea la punct a mijloacelor artistice originale, din tehnica montajului (pentru prima dată bine înţeleasă şi perfect realizată). După excesele decorative ale filmelor americane, germane şi franceze, filmul sovietic a descoperit acel «sentiment al realităţii», indispensabil emoţiei cinematografice, acel realism nou pe care cele mai bune filme burgheze nu puteau reuşi să-l prezinte nu masselor, dar

nici măcar ceeace capitalismul îl desemnează sub numele de «elită intelectuală».

Trebuie să pomenim aci că în clipa acesta în multe țări se angajase lupta vie în favoarea unui cinematograf de avant-gardă, adică pentru cucerirea unor forme originale, descoperirea mijloacelor specifice, contra lipsei totale de originalitate a arhi-banalului «menaj în trei» și a procedeelor comerciale, combinațiilor cinematografiei internaționale.

Louis delluc, creiatorul criticei cinematografice independente și primul maestru al tânărului cinematograf a murit înainte de a se fi prezentat *Cuirasatul Potemkin* (pe care noi nu l-am văzut și probabil că, dat fiind regimul actual, nu-l vom vedea niciodată).

Filmul sovietic purta cu el încă depe atunci demonstrația că posibilitățile experimentale și formale ale temei nu existau realmente decât în U. R. S. S. și că regimul sovietic realiza primul, și sigur în același timp, condițiile obiective și subiective ale creației cinematografice. E lesne de înțeles că de aci până a conchide că același lucru trebuie să se petreacă și în alte domenii ale creației, literar, artistic, științific nu exista decât un pas dialectic.

— A doua perioadă a filmului sovietic —

Aceasta explică în mare măsură dece, în ciuda dificultăților de tot soiul, și in special cele creiate de cenzură, au fost atrase spre U. R. S. S. nu numai simpatiile nouilor straturi sociale, dar și simpatiile unei părți a acelei «elite intelectuale» a burgheziei scriitori, artiști, savanți, cari dându-și seama de decadența socială, suferind ei, poate primii, primele lovituri ale descompunerii unui regim, suferind de criza economică și politică, au recunoscut primele semne vestitoare ale noului ciclu de războaie și revoluții în care am intrat azi cu toții.

Toate acestea explică de ce lume a rămas foarte exigentă față de filmul sovietic, pentru care se pun azi, după trecerea a peste 16 ani, o serie de probleme, ceeace apare unora ca un fel de slăbire, de scădere, și care nu-i în realitate decât un fenomen de desvoltare, de continuă creștere în principalele ei aspecte.

Cinematograful sovietic a înfățișat, cu prilejul celei de a 15 aniversare, două opere deosebite, foarte caracteristice și de o mare calitate: *Capaiev* de H. și S. Vasiliev și *Trei cântece pentru Lenin* de Țiga-Vertov. Succesul lor, în U. R. S. S., unde au fost prezentate, a depășit cu mult pe acela al *Cuirasatului Potemkin*. Aceasta-i deci un nou semn, o nouă etapă; aceia a filmului celei de-a doua perioadă a planului quinqinal și aceia a filmului sonor și vorbitor sovietic.

Puținele filme sovietice din ultima producție, cari au fost prezentate în străinătate, reprezentând în bună parte o selecțiune făcută de cenzura burgheză, n'au interesat decât prin tema lor și nu prin calitățile lor artistice, (cari erau lipsite de originalitate).

Aceasta a și îndemnat pe unii să se grăbească a conchide că, de pildă producția sovietică din 1925—1928, n'ar fi produsul specific al organizației socialiste, ci s'ar datora unor circumstanțe excepționale, un fenomen izolat... Și, încurajați de dușmanii Revoluției, nu s'au oprit să declare că, ca și aiurea, se poate produce în U. R. S. S., în unele momente, în condiții determinate, o situație favorabilă artistului, dar că în aceste izbânzi, sistemul social nu-și are nici un amestec, adică că dictatura proletariatului nu are nici un rol, de pildă, în reușita *Cuirasatului Potemkin* sau a *Mamei*. Sub această formă, se angaja întregul prestigiu al cinematografului sovietic.

Dar trebue să știm în mod precis care-i realitatea atunci când vorbim de producția actuală a cinematografului sovietic. Am putea spune aceleași lucruri, — cari le-am pomenit în articolul trecut — despre *Capaiev* și *Trei cântece peutru Lenin*, dar aceasta ar fi prea incomplet.

— Filmul sovietic exprimă azi psihologia omului nou —

Cinematograful sovietic a exprimat în mod magnific perioada romantismului revoluționar: războiul civil, lupta pentru colectivizare. El trebue să exprime însă azi perioada de construcție socialistă și astfel a intrat în procesul de desvoltare al tuturor mijloacelor de expresiune literare și artistice, adică își dă toată silința să rezolve dificultatea de a înfățișa o ideologie justă și realitatea timpului de față, *psihologia omului nou*.

Filmul sovietic fiind singurul din toate artele care are la îndemână mijloacele științifice de a capta și interpreta actualitatea prodigioasă și de a creia din nou cele mai reprezentative exemple, cele mai interesante, pentru educarea masselor, nu și-a putut asigura, din punct de vedere tehnic, succesul acestei sarcini considerabile. Cauza? E foarte simplă. Industria cinematografică sovietică, industrie puțin importantă la începuturile ei, nefiind cuprinsă în primul plan quinquinal, n'a putut avea dela 1929 până la 1932, posibilitățile să-și fixeze o bază financiară susceptibilă să-și asigure, în mod statornic și organic, *trecerea dela tehnica filmului sonor și vorbitor*.

Știm cu toții că transformarea filmului tăcut în film sonor a fost consecința directă a agravării crizei economice în țările capitaliste și în special a crizei americane. Industriașii și negustorii au «lansat», ca o invenție nouă, pentru nevoile intereselor lor imediate, o invenție care exista în realitate de mai bine de câțiva ani, cât se poate de bine pusă la punct, dar tăinuită cu multă grije pentru momentul când spectatorii vor începe plictisiți și săturați, să părăsească sălile de spectacol.

Era deci vorba de a se exploata un mijloc de a atrage curiozitatea masselor a cărui clientelă nu mai putea fi păstrată prin filme de proastă calitate. Natural că industria americană și-a asigurat pe piața mondială — unde ocupă 80% din poziții — această transformare a filmului tăcut în film vorbitor, cu maximum de rapiditate. Ea a creat, a pus la punct și organizat o tehnică care permite să se execute un film mare în minimum de timp raționalizat, ceeace amortizează astfel prețul mare al instalațiilor în foarte scurt timp.

—Perioada de tranziție a filmului sovietic—

Tocmai în epoca aceasta de mari transformări, cinematograful sovietic se afla prins pe neașteptate cu un plan financiar prevăzut pentru filmul tăcut, în timpul primului plan quinquinal consacrat edificării unei baze industriale, formidabile și indispensabile pentru construirea și apărarea socialismului.

Cum ivirea filmului sonor și vorbitor punea o serie de probleme noui cari nu puteau primi soluțiuni improvizate, cum se întâmplase în alte țări, cinematograful sovietic a trebuit să organizeze, în mod rațional, științific, studiul acestor probleme și să experimenteze primele soluțiuni în așa fel, încât să stabilească, în același timp cu primirea mijloacelor financiare indispensabile, o bază tehnică care să îngăduie să se alcă uiască un program real de producție. Perioadă de tranziție: trecerea dela filmul tăcut la filmul sonor, trecerea dela primul la al doilea plan quinquinal. O epocă nouă.

Problema nu se punea pentru cinești doar din punct de vedere tehnic. Ca și ceilalți creatori, ca și scriitorii, de pildă, era o sarcină considerabilă și deadreptul dificilă să redai psihologia exactă a muncitorului și a *kolkhoz*-ierului, angajați în lupta pentru socialism, să fixezi rolul individului în mijlocul colectivității, după ce ai înfățișat constituirea și desvoltarea însuși a acestei colectivități la începuturile lu Octombrie 1921.

O asemenea sarcină cere o voință precisă de pregătitori teoretică și practică, de organizare tehnică și o mare cunoaștere a tuturor scărilor erarhiei responsabile, a unei chestiuni complexe și mult mai noui caîn oricare altă ramură a producției industriale și intelectuale.

Prestigiul cinematografului sovietic rămâne întreg. Producția lui nu încetează să crească mereu. El își perfecționează fără încetare baza-i tehnică și intră după peste 16 ani de triumfuri reale, într'o nouă perioadă, în pragul căreia, stau opere de mare valoare cum sunt: *Tinerețea lui Maxim*, de Korințon Trauberg și *Țăranii* de Ermler, ce înfățișează, împreună cu *Capaiev*, cele mai mari succese ce a cunoscut vreodată un film în Uniunea republicelor sovietice dela începutul Revoluției din Octombrie și acea capod'operă a lui Țiga-Vertov: *Trei cântece pentru Lenin*, cel mai mare film după *Cuirasatul Potemkin* al lui Eisenstein, *Mama* a lui Pudovkin și *Pământul* de Dovjenko, filme cari, din păcate, noi n'o să le vedem probabil niciodată.

PAVEL MUREȘEANU

Bibliografie

In editura «Adevărul» au apărut:

Nuvele inedite, lei 100.

Logodnicul de H. Papadat-Bengescu, lei 80.

Tonanica roman de Vladimir Corbasca lei 60.

Lirica lui Goethe de Ion Sân-Giorgiu, lei 60.

Cântarea Cântărilor de Corneliu Moldovan.

Peisagii sentimentale de Al. I. Stamatiade, lei 40.

Sângele roman de Dan Petrașincu, lei 60.

In editura »Demogorgon«:

Natiunea europeană conferință a d-lui D. V. Barnoschi. lei 32.

In editura «Cultura Românească»:

Donna Alba roman de Gib. I. Mihăescu.

In editura «Eminescu» din Craiova:

Pulberi înstelate de Al. Iacobescu.

In editura «Universala» Alcalay et Co:

«*Actele vorbește*» roman de I. Peltz.

Alte edituri:

Contra Corporatismului (răspuns d-lui profesor M. Manoilescu) de Alexandru Frangopol, lei 35.

Condicar de lume nouă roman de Eugen Constant. (editura proprie), lei 40.

DISCUȚII ȘI RECENZII

Octav Șuluțiu: Ambigen

Postfața pe care Octav Șuluțiu s'a simțit dator s'o adauge romanului său este un semn destul de întristător pentru atmosfera noastră intelectuală. Așa dar lupta contra filistinismului cultural trebue reluată, iarăș și iarăș... Exclusivitatea criteriului estetic, îngustarea și aprecierea operelor de artă au rămas acelaș paradox ce se cere repetat și lămurit dela caz la caz.

Este adevărat că încercările de sinceră și crudă analiză a tuturor stărilor umane sunt umbrite de comerțul pornografic. Problema sexuală în literatură nu mai este întâmpinată de cenzura unui *tagu* ipocrit. Ciudată însă este reacțiunea specifică a unei părți din public: reacționează numai la tentativele de sinceritate radicală. Trebue însă precizat dela început că, dacă trebuesc condamnate fără milă romanele pornografice (ale d-lor Cocea și Barnoschi) de oarece acestea nu urmăresc creația și emoția estetică ci orgasmul, nu se poate aplica aceiaș măsură și acelor exploratori temerari care, asemeni lui Lavrence, Proust Joyce sau Jules Romain desvălue cu o sfântă și mare sinceritate ghimpele cărnii în om.

S'a spus că cele mai reprezentative creații ale prozei noaste sunt desrădăcinații și ratații. Cu acest sens *Ambigen* se bucură de un teren pregătit. Continuitatea între generațiile scrisului românesc este mai mare decât se crede îndeobște. Firește: ratatul sexual și abulicul din *Ambigen* reprezintă o altă virulență decât eroii sadovenieni, după cum — pe alt plan — disperarea unui Cioran are alt sunet decât cea a lui Blaga. Șuluțiu a făcut pentru analiza disperării carnale ceeace a făcut Cioran pentru cea a spiritului.

Ambigen prezintă o analiză foarte crudă și adâncită a neputinței de-a iubi. Inaptitudinea eroicei se desprinde însă violent pe un fond de frenezie sexuală lubrică. Obiectul analizei lui Octav Șuluțiu este punerea în lumină a acestui contrast, ilustrat într'un tip deabulic sexual, al cărui jurnal ne inițiază în toate meandrele rătăcirilor și înfrângerilor sale.

Sarcina criticului este — între altele — să pună în lumină și să *caracterizeze*, cu o terminologie psihologică, eroii care *trăesc* într'un roman. De astă dată, sarcina ne este foarte ușurată: memorialistul stărue dealungul numeroaselor pagini în autoanalize și caracterizări care dezvălue rădăcinile psihologice ale timidității, lașității, lipsei de virilitate și voință. *Ambigen*, titlul romanului, caracterizează latura de feminitate și androginism sufletesc a eroului.

Reflexele acestea dureroase, analizele scormonitoare, sunt brodate pe o canava simplă de evenimente, cari constitue peripețiile romanului, dacă este posibil să se numească astfel o svârcolire de loc a unei sensibilități torturate. O duzină de femei încearcă sensibilitatea eroului și declanșează reacțiuni pe care eroul romanului le analizează cu o sinistră luciditate.

«Ideea constructivă» a romanului este dialectica trecerii dela femeile cinstite la aventurile anonime de bordel. Această oscilare a experienței în con raste dialectice revelează pe deoparte hățișuri sufletești iar pe de altă parte, o galerie de portrete femeești, variind între suav și lubric. Nu există propriu zis o gradație a acțiunii și aceasta este desigur motivată prin caracterul nevertebrat, de amoebă sexuală, a eroului. Săltând dintr'o experiență în alta, trecând dela sincopele organismului la autoflagelările analizei, sufletul se macină într'o crispare surdă. Episodul final al romanului: *Di*-eroul romanului — devine patronul unui bordel.

Romanul lui Șuluțiu prezintă un tip într'adevăr real Disociația între erotic și sexual, androginismul psihic, abulia sunt fenomene despre a căror frecvență stau mărturie multe alte opere literare. Tonul spovedaniei, fără milă și rușine, este redat cu o mare putere încât chinuitoarea monotonie și zădărnicie a spasmelor și mutilărilor sufletești sugerează prin mijloace lirice, deșerturile uscate și toride ale lui *Di*. Persicacitatea psihologică a d-lui Octav Șuluțiu este mare iar ingeniozitatea reflecțiilor sale filosofice este necontestată într'atât încât la un moment dat ai iluzia că «romanul» este un esseu romanțat — impresie care dealtfel se încearcă la mai toți tinerii noștri romancieri.

Construcția este statică, motivată poate de necesitatea atmosferei. N'ar fi fost oare potrivită o gradare a experiențelor? Așa cum sunt ele deavalma — o frumoasă senzație de haos — nu motivează totuș sfârșitul romanului. De altfel mi se pare că tipul proxenetului cere o structură sufletească cu totul alta decât cea pe care autorul a impregnat-o eroului *Di*. Avem poate și aci de a face cu o trăsătură caracteristică, fie la misionarism între leproși, fie la proxenetism. Și nimic nu e mai dificil decât saltul acesta, pentru care până acuma numai romancierii ruși au găsit cuvinte și motive.

Romanul lui Octav Șuluțiu este o analiză cu totul remarcabilă a unei specii de disperare. Valoarea lui documentară este incontestabilă. Sperăm că nici una din temerile care a dat naștere postfeței nu va umbri drumul acestei cărți de mare sinceritate.

LUCIAN BOZ

C. Ardeleanu: «Domnul Tudor».

(Ed. Fundațiilor Regale-București).

«Domnul Tudor» este un roman (?!) a cărui acțiune este desprinsă din mijlocul celor mulți și necăjiți.

Bazat pe câteva cărți scrise despre Tudor Vladimirescu — personaj de mare îndrăzneală, a cărui cutezătoare faptă a fost să îndrepte vremea păgubitoare a țării și a neamului din care s'a născut — autorul a făcut un rezumat scurt asupra vieții eroului. Intr'un ton popular, s'a mulțumit a înșira câteva episoade din viața acestui atât de tipic revoluționar român.

Narațiunea prezintă o deficiență de natură epică: lipsa unei intuiții fundamentale a Domnului Tudor și a momentului istoric în care a trăit el. Lipsește coloritul local, atât de caracterisiic lui Odobescu, de pildă. D. C. Ardeleanu n'a reușit să facă din Domnul Tudor un erou răscolitor de energii etnice.

Citind cartea d-lui C. Ardeleanu, vezi în Domnul Tudor pe omul ce se ridică, pornește urmat de oameni, dar dela un timp îndrugă lucrurile, lipsit de curajul de-a ataca.

Neputându-și stăpânii pandurii, cari se dedau la jafuri, îi pedepsește cu spânzurătoarea, ceeace-i micșorează din cuvântul hotărîtor ce-l avea asupra lor. Din acest motiv, Eteriștii îl prind la Golești și, în văzul căpitanilor săi, ba chiar în aprobarea lor, Domnul Tudor este dus la Târgoviște și ciopârțit.

Narațiunea d-lui C. Ardeleanu mai prezintă o oarecare neglijență stilistică și ortografică. Spicuim câteva greșeli, la întâmplare: «Domnul Tudor porunci.... căpitanului Simion, cel în paza căruia *le* fuseseră dați boerii» (126 p.) «... le *pieriră* pofta...» (126 p.) «... în urma măsurilor *acestea*, se stinseră oarecum rânduielile...» (123 p.) «fiecare voind să *i-a*» (140 p.) «*la* întrebat» (144 p.) «nimănu-i» (149). etc.

Cu toate aceste rezerve, suntem recunoscători d-lui C. Ardeleanu, pentru frumoasa intenție de care a fost animat în alcătuirea acestei cărți.

ION TOMUȚA

Dridri Goroniță: Miresme din Banat.

Lectura volumului d-șoarei Dridri Goroniță îți procură clipe de rafinată desfătare intelectuală. O serie de povești, rupte din complexul plăsmuirilor folclorice-prelucrate însă într'un chip care vădește puternica originalitate a scriitoarei, însemnează în vremea noastră cotropită de puhoiul «ismelor» lepădate în ultimul ceas de impotenta decadență a occidentului — un liman de recreare, de odihnă spirituală reconfortantă.

D-șoara Goroniță e o mare îndrăgostită a peisagiului — a minunatului peisagiu — bănățean. Și Banatul acesta care pe zi ce trece se impune tot mai vădit atenției bucureștene va trebui cândva să dea plinul latențelor creatoare ce zac în afunzimile lui încă nesondate.

Nu știi ce să apreciezi mai de grabă în volumul d-șoarei Goroniță. Simplitatea pură a stilului, frăgezimea imaginilor sau artitectura grațioasă a bucăților. Plutește peste pagina fiecărei schițe o boare sănătoasă, o mireasmă robustă adusă tocmai din inima câmpiei și-a dealurilor bănățene. Acțiunea, adică elementul anecdotic e lăsat pe-al doilea plan. Ceeace primează în proza p-șoarei Goroniță e ceva ce s'ar putea foarte potrivit numi culoarea locală. (Expresia e cam uzată).

Uneori cursul limpede al povestirii e brăzdat de nevinovate peripeții idilice, cum ar fi de pildă în *De dragul lui* sau în *Sigina*.

La această scriitoare de mare viitor — te

izbeşte în primul rând puterea discriptivă. In cuvinte măestre d-niasa izbuteşte să zugrăvească peisagii complexe în culori stilistice inedite. Apoi ca un fel de încoronare finală intervine din când în când *umorul*. Acel umor nealternat, ţîşnit organic din bunătatea unui suflet ce ştie să se aplece către durerile fiecărui umilit.

D-şoara Goroniţă e cea mai reprezentativă scriitoare a Banatului de astăzi. Acest suprem compliment i se cuvine fără ipocrite reticenţe.

M. Ar. Dan: Epigrame.

Volumul d-lui M. Ar. Dan, scos în condiţii tehnice de-o superioritate puţin obişnuită la noi, cuprinde un buchet de epigrame din care câteva ar merita să stea la loc de frunte într'o antologie bine alcătuită a umorului românesc. După ce ai râs două ceasuri — savurând pe'ndelete fiecare catren — ţi se pune în mod firesc întrebarea: cum un om obez — cu silueta aproape sferică şi cu havana înfiptă ţeapăn în orificiul bucal mărginit de două buze prea cărnoase -- e în stare să execute atâtea jocuri abile de spirite, atâtea inteligente «pointe» necruţând niciun prieten sau prietenă, adversar sau adversară. (Cred că «adversare» are destule d, M, Ar. Dan.)

Dealtfel iată ce găsim — în acest sens — în volum:

Când ramolit eşti făr' de hal
Ajungi.... Inspector General.
O doamne, fă minunea ceia
Să fiu iar.... «Ordinar a treia»

Propriu zis aceasta nu e o epigramă. Trezeşte o nu ştiu ce rezonanţă de tristeţă discretă care-i umbreşte seninătatea *spiritului*.

Dacă vreţi să citiţi o epigramă realizată pe deplin — în care invenţia contrastului final — condiţie primordială a genului — e bine plasată, reproduce aici următoarele versuri — dedicate unui scriitor ce-a scos un roman, *Adelina*:

Toţi se'ntreabă care-i vina
De se vinde *Adelina?*
Şi toţi uită o ideie
Ea se vinde că-i femeie.

sau unui doctor care-i dădea injecţii:

Am înţepat o întreagă lume
Cu epigrame şi cu glume....
Azi doctore, mi s'a'nfundat:
Eşti primul care «m'a'nţepat»!

D-l M. Ar. Dan merită felicitările noastre. Prin d-niasa Banatul care 'ntotdeauna-i «fruncea» îşi măreşte numărul celor îndrăgostiţi de frumuseţile albe ale literaturii beletristice.

CRONICAR

Plaja Mangaliei

este o minune a Mării Negre. Efectele băilor de soare şi de mare se resimt repede prin augmentarca fortelor musculare urmată de o creştere a greutăţii corporale. Intensificării nutritiţiei de pe urma masajului valurilor i se adaogă acţiunea binefăcătoare a razelor solare, îndeosebi a razelor ultraviolete.

Vladimir Majakowky [1])

Anii 1907 şi 1914 au înscris epoci monumentale pe paginile istoriei beletristice ruse.

După anul furtunos 1905 intelectualii şi mare parte din artişti, antrenaţi momentan de revoluţie, cad din nou în braţele clasei dominante, care-i îndeamnă moralmente şi, prin intermediul mecenaţilor, materialmente, să întoarcă spatele realităţii, şi să-şi anine privirile şi gândul în sfere celeste. Artistul trebue să se dedea cu totul artei pure, ignorând — în operele sale — pământescul josnic. Estetica domină în filosofie, ştiinţă şi morală. Se repetă tot mai des cuvintele lui Dostojewsky: «frumosul va salva lumea, pogorînd din spere celeste...».

Unii îşi exercitau creerii în antrenamentele temelor religioase, filosofice (sub influenţa lui Berdeaew, Rozanow ş. a.); alţii făceau acrobaţii riscate pe cerul veşnic al depărtatei Helade.

In sfârşit o a treia categorie se adăpa la izvoarele esteticei ruse: la Puşkin şi şcoala lui, ocolind toată literatura rusă din a doua jumătate a sec. XIX (cu Dobrolinbow, Pisarew etc.).

Se afirmă că odată cu Puşkin a murit şi poezia rusă...

Se traduc cu duiumul şi se imită operele lui Malarmée, Bodelaire, Rilke, ş. a.

«In poezie impresionează mai mult ceeace nu este exprimat, ceeace este între versuri, decât ceeace este exprimat cu cuvinte» (Merejkowky).

Clasa suprapusă de atunci şi supramărginită în înţelegerea largă a artei, priveşte cu plăcere «simbolurile», cari nu sunt accesibile decât pentru cei aleşi.

Se creează o limbă poetică abstractă, divină, învăluită în broboadele pompoase ale «magiei cuvântului».

Impotriva acestui curent literar se ridică Majakowsky, Burlink, Chlebnikow cari nu aparţineau societăţii alese. Mai cu seamă Majakowsky, crescut pe solul socialist, vedea în dosul acestor taine o şarlatanie josnică.

El observa că un maldăr de oameni interesaţi au creat pentru ei o artă aparte, storcând graiul de sera vie, de vlaga creatoare. Majakowsky de decide să ridice strada vie împotriva acestei arte moarte.

De aci s'au angajat adevăratele bătălii literare. Intrunirile artiştilor erau acompaniate de fluerături, bătăi prăbuşite asupra combatanţilor pentru arta la pas cu realitatea. Acestea din urmă inaugurează «şcoala futuristă» [2])

In anul 1913 apare prima carte a futuriştilor intitulată «O palmă dată gustului public». Aci răsuna primul lor manifest:

«Noi suntem chipul timpului curent, prin noi vorbeşte actualitatea. Astăzi hieroglifele sunt mai de înţeles decât Puşkin ş. a. Ei (simboliştii) scriu pentru bani, castele posturi grase; noi vrem să reprezentăm tendinţele estetetice izvorâte din sânul masselor largi. Noi suntem exponenţii acestor masse. Vrem o limbă poetică nouă, vrem detronarea deşertăciunilor literare...»

Acest manifest era îndreptat deopotrivă contra *simbolismului* şi *realismului*. Cu arma ruginită a realiştilor nu se putea sdruncina temelia simbolismului.

Această lovitură trebuia să fie dată cu barda unei technici şi culturi puternice. noui, şi Majakowsky a descoperit — după multe încercări — o armă adecvată loviturii. El a ştiut s-o mânuiască cu tărie şi talent distrugând şi construind.

Majakowsky a început să scrie încă din 1906. In 1908 a scris un volum de versuri în închisoare. Versuri slabe. Repetarea monotoniei vechiului refren revoluţionar. Despre aceste versuri el însuşi vorbeşte mai târziu:

«La eliberarea din închisoare directorul mi-a confiscat caetul cu versuri şi l'a distrus. Acest imbecil mi-a făcut, fără să vrea, un mare bine. Puteţi să vă închipuiţi, eu am vrut să tipăresc aceste versuri...»

Totuşi a persistat în îndeletnicirea pe tărâmul poeziei. Accente oratorice, un ton apostolic, agitatoric caracterizează versurile lui din această perioadă. Versuri urbanistice: oraş, strada cu beţivi, prostituate. Scrie nu despre ei ci în numele lor. Vorbeşte în limba lor, limba celor înjoşiţi şi declasaţi.

Tonul patetic, note oratorice îl înclină spre tragedie. Scrie poemul dramatic «Vladimir Majakowsky», Cu aceasta opera se sfârşeşte epoca de pregătire a poetului.

In «Un nor în nădragi» — această minunată proslăvire a amorului fizic — apare ca profet şi răsbunător:

...Ruinând lumea cu glas de titani
Păşesc, un tânăr frumos
de douăzeci şi doui de ani...
. . . . . .
Voi nu vă puteţi întoarce pe dos ca mine, buze, numai buze să fiţi în întegime...

Sau mai departe:

Dacă vreţi voiu fi turbat de carne...

Asta era încuiată între pereţii caselor. Majakowsky, aruncă granatele cuvintelor sale în faţa artiştilor, inclusiv a acelora care l'au înţeles greşit:

.....In străzi! *)
aduceţi tromboane!
Toba să răsune!
să fie bubuit şi tunet!
.....La baricadele de suflete şi inimi!
Doar acela e luptător
care a ars puntea defensivei,
destul au sărit futuriştii
cu paşi de giganţi în viitor.

Asemenea unui torent el se sbuciumă în luptă cu stâncile care-i împiedică cursul, săpându-şi cu greu o albie tot mai largă.

El simţea forţa sa, dar şi inutilitatea puterilor înăbuşite. Potosul şi hiperbolismul său — comoara sa colosală poetică — era lipsită de o temă adecuată. Tema aceasta a venit odată cu revoluţia. Vulcanul, multă vreme ţinut în frâu, a isbucnit arâncând în aer pietrele, revărsându-şi lava fierbinte. Poetul s'a renăscut, viaţă, mişcare... Vizitează fabrici. E primit peste tot cu entuziasm.

Editează «Arta Comunei». Privirile lui alunecă peste nemărginirea stepelor ruseşti, peste capetele zecilor de milioane de răsvrătiţi. E la largul lui. Scrie «O sută cincizeci de milioane», poemul în care se oglindeşte agitaţia locuitorilor unei şesimi, a globului pământesc. Intemeiază asociaţia «MAF».

Conferinţe, discursuri cad ca grindina asupra poeţilor lirici cari, «nu sunt utili decât pentru propriile lor neveste».

Asemenea unui trubadur brăzdează 'n lung şi 'n lat Rusia şi apusul Europei.

Viaţa lui Vladimir Majakowsky se sfârşi cu tragedie care se desfăşură pe scena acoperită de cortină. El se sinucise. Spectatorul a auzit doar scrâşnitul revolverului.

Şi astfel poetul sbuciumat, care a deschis porţile unei epoci noui în poezie «s'a scurs ca o lacrimă amară de pe faţa nerasă a massei...».

BÂCOV EMILIAN.

[1]) Note din volumul «Opera lui V. Majakowky» care va apare în româneşte.

[2]) Futurismul rus este mai curând neorealismul şi ca atare se deosebeşte de cel italian.

*) Din «Ordonanţa 1 către armatele artei».

FAPTE IDEI OBSERVAŢII

C. Dobrogeanu-Gherea

A fost comemorat marele gânditor socialist C. Dobrogeanu-Gherea, şi jerbe de flori i s'au pus pe mormânt. In perspectiva vremii figura lui Gherea creşte mereu şi studii obiective se însărcinează să-i scruteze cu tot mai multă înţelegere viaţa şi opera. Socialismul său a fost de esenţă ştiinţifică. La lumina principiilor socialiste şi prin puterea metodei de cercetare sigură, Dobrogeanu-Gherea a examinat stările din România dovedindu se un sociolog de rară erudiţie. N'am avut un al doilea om de condeiu care să fi făcut cu mai multă obiectivitate ştiinţifică şi cu mai amplu aparat de investigaţie o critică a stărilor sociale din România veche. Nimeni nu poate cunoaşte România fără să fi citit în prealabil Neoiobăgia. E cea mai usturătoare analiză ştiinţifică a structurii societăţii româneşti. Dobrogeanu-Gherea a fost întâiu de toate un teoretician erudit, un marxist iniţiat şi un realist care a confruntat socialismul cu specificul românesc elaborând un program minimal de acţiune potrivit împrejurărilor dela noi. N'a fost un exaltat, un revoluţionar de stradă, o fire vulcanică, ci un spirit cumpănit, rece, obiectiv. Analistul fin şi profund al complexului românesc, era dublat de o vastă cultură estetică. Lui se datoresc unele dintre cele mai vaste studii de critică literară. Vlahuţă, Carageale, Eminescu, Delavrancea şi Coşbuc au avut în Dobrogeanu-Gherea pe cel mai iscusit şi mai temeinic critic şi estet. Studiul său asupra «poetului ţărănimii» (Coşbuc) este până în ziua de astăzi cel mai bun din câte s'au scris. A fost o epocă a lui Gherea, o epocă de rară intelectualitate în gândirea românească. O pleiadă întreagă de personalităţi literare, ştiinţifice şi politice, s'a desvoltat sub îndrumarea sociologului Dobrogeanu-Gherea.

HORIA TRANDAFIR

Moaştele lui Dimitrie Cantemir

au tost transportate în patrie. Domnul Moldovei a murit pe pământ rusesc, dar dacă gloria sa de domnitor a fost scurtă, în schimb gloria sa de savant, de istoric şi geograf, va dura o veşnicie. Dimitrie Cantemir a fost una din inteligenţele cele mai luminate ale vremii, bucurându-se de o faimă universală. Era un poliglot care stârnia uimire. A scris o vastă istorie a imperiului otoman. Avea legături cu centrele germane şi franceze. A strălucit ca scriitor în literele ruseşti. Iar contribuţia sa la cunoaşterea Moldovei şi a neamului românesc —dându-şi seama de romanitatea populaţiei balcanice de un neam cu noi—a fost dintre cele mai valoroase. Marele Dimitrie Cantemir revine de acum în pământul strămoşilor, după veacuri de înstreinare. E necesar, ca generaţiile de intelectuali de totdeauna să păstreze amintirea meritată a marelui scriitor român.

Criza muncii agricole

Truda ţăranului nostru este puţin remuneratoare. Pentrucă sistemul de proprietate şi muncă este individualist, pământul lăsat la discreţia omului, lipseşte inventarul necesar al uneltelor de lucru şi al mijloacelor de tracţiune, iar valorificarea nu este organizată cât de puţin. Cum să ţină piept bietul nostru ţăran cu produsele fermelor gigantice, unde maşinismul produce de o mie de ori mai mult şi mai bine calitativ? Nu e scăpare decât în sindicalizări cari să introducă maşini agricole şi să desfacă roadele în bune condiţiuni. Ni se pare însă că este încă destul de tare capitalismul actual, ca să impiedice marile iniţiative în favoarea ţărănimii. Să nu ne facem deci iluzii. Un program hotărît pentru o economie plugărească nu este încă elaborat. Să avem răbdare. Primitivismul agrar va dăinui la noi nişte decenii. Ştiinţa agricolă şi mijloacele tehnice sunt de-o sărăcie, care nu ne permite niciun optimism.

Unde sunt bibliotecile poporale?

Citim mereu la gazetă şi auzim din cuvântări festive, că ar exista în ţara noastră sute de biblioteci poporale! De necrezut! E atât de nefavorabilă atmosfera generală la sate împotriva cărţii, încât ar fi o minune a zilelor noastre să dăm peste miracolul anunţat. Noi credem, că ne înşelăm pe noi înşine şi nu vrem să cunoaştem adevărul. Nu e sat în cuprinsul României unde să fie date bunele condiţiuni morale ale răspândirii cărţii. Pentru satul românesc nu s'a lucrat încă nimic. Câteva eforturi ici-colo au costat ţara disproporţionat cu reclama afişată. Incă nu e pregătit terenul pentru a pătrunde cartea în mânile ţăranului. Pentru aşa ceva trebue creată o nouă instituţie colectivă, o biserică a timpului, o instituţie de legătură între sat şi centru. Noua biserică, ieşită din conştiinţele şi silinţele tuturor s'ar putea numi: căminul şcolar, care să combată analfabetismul şi să întindă dragostea de carte printre muncitorii ogoarelor.

Eugen Goga

Incă unul dintre gazetarii talentaţi ai Ardealului ne-a părăsit în floarea vârstei. E fratele lui Octavian Goga. Inmormântarea s'a făcut în Răşinarii de naştere, prohodit după cuviinţă. Ziaristica lui Eugen Goga este puţin cunoscută, căci s'a desfăşurat în bună parte în coloanele nesemnate ale *Tribunei* şi *Românului* din Arad. Avea în scrisul său o dinamică, ce speria. Timp de trei săptămâni cât a stat într'o vreme în redacţia «Românului» din Arad, se creaseră nişte raporturi foarte încordate cu Budapesta.

Oficialitatea maghiară fusese îngrozită de vehemenţa atacurilor anonime. Eugen Goga pornise o campanie cu atâta ardoare contra regimului de împilări din Budapesta, încât ziarul împrumutase un caracter combativ care îndemna la răzvrătire. Au început să curgă procesele, iar Eugen Goga, neînţelegând să-şi tempereze condeiul, a preferat să se retragă la Sibiu. A fost un gazetar de vervă, de cultură, de mare forţă ofensivă. In timpul neutralităţii Eugen Goga făcea parte din garda gazetarilor ardeleni dela *Epoca*, glasul lor trezind mare emoţie în opinia publică românească. In răsboiu s'a luptat ca un viteaz, fiind grav rănit în două rânduri; o schije i-a zdrobit un braţ. După răsboiu n'a mai făcut ziaristică în mod permanent, ci a dat câteva încercări literare izbutite (romanul *Cartea Facerii* în 2 volume).

Criza politică în Franţa

Căzură câteva guverne în şir în decurs de nişte zile. Parlamentul francez îşi exercită fără cruţare suveranitatea. Depline puteri? Se rostogoliră pe această temă vre-o cinci guverne într'un an. Şi totuş guvernului Laval i s'a acordat un mandat de depline puteri cu specială raportare la consolidarea francului francez. Curios lucru! Chiar în Franţa cea bogată, în tezaurul căreia s'a strâns cea mai uriaşe cantitate de aur, chiar în Franţa a cărei valută are o acoperire de 80% aur, chiar în acest stat ghiftuit de belşug şi disponibilităţi financiare, există pericolul degringoladei banului. Cine manevrează în ascuns? Nu cumva înşişi marii bancheri atacă valoarea francului pentruca să provoace panică în opinia publică franceză şi să acapereze puterea de stat? Cât de orb este capitalismul şi cum însuş îşi crează greutăţi fără nicio silă. Pentrucă o ţară înspăimântată de fluctuaţiile monedei, nu se va decide aşa de repede şi de precis să se dea pe mâna dictatorilor de dreapta. Se poate întâmpla cellalt fenomen: să vadă realitatea şi să ceară sancţiuni contra vinovaţilor: Franţa a fost şi rămâne o ţară a revoluţiilor de stânga. Iar ispăşirile celor cari sabotează azi banul francez, pot fi drastice într'o bună zi.

Beneş la Moscova

Ministrul de externe al Cehoslovaciei este oaspetele Rusiei sovietice. Pretutindeni vizita lui a provocat un interes viu faţă de republica cehoslovacă. Cu toată disproporţia dintre suprafeţele celor două state, reprezentantul cehoslovac a beneficiat de o atenţiune, ce se poate explica numai prin latura morală a problemei. Cehoslovacia este un stat de mare greutate în balanţa valorilor internaţionale. Prin capacitatea uimitoare de a se organiza solid în toate domeniile de activitate publică, Cehoslovacia deţine un

prestigiu rar, care a fost pus în lumină deosebită acum la Moscova.

In vremea din urmă transpirau tot mai des veşti despre o coaliţie germano-polonă-austro-ungară impotriva Cehoslovaciei, şi, fireşte împotriva României. O alianţă de dictaturi şovine, cari se simţeau jenate de ordinea de drept stabilită în statul cehoslovac. Nu e mai puţin exact însă, că Cehoslovacia are de partea sa un număr de amici cu mult mai mare, cari sunt oricând în stare să bravoze loviturile fasciste.

In balanţa conflictelor actuale contează în mod hotărîtor atitudinea Rusiei. Prin puterea numerică a populaţiei, ca şi prin forţele militare, aviaţia şi mijloacele economice, Rusia trage greu în cumpăna politică a vremii. Această Rusie asigură Cehoslovacia azi pe faţă de întregul său concurs în caz de primejdie, şi dă avertismentele cuvenite.

Provocatorii cari ar vrea să se atingă de unitatea statului cehoslovac se întâlnesc cu voinţa dârză a Rusiei, care acum e un factor decizător al păcii mondiale.

Haret reformatorul

este eternizat de acum în statua desvelită în faţa universităţii din Bucureşti. S'au rostit discursuri cari au vrut să prindă cât mai nimerit reliefurile personalităţii sale puternice. Ne-a plăcut confesiunea cinstită a d-lui C. I. Brătianu: dela 1898 până în 1912 România n'a avut un om de talie ca Spiru Haret. E o recunoaştere sinceră, exactă, meritată. Spiru Haret a fost revoluţionarul pregătit deopotrivă teoretic-filosofic, ca şi bărbatul de sistem al muncii concentrate. S'a ştiut antura de cele mai sclipitoare inteligenţe ale vremii sale în frunte cu sociologul C. Dimitrescu-Iaşi. Definiţia d-lui Dinu Brătianu trebuie reţinută întreagă: Spiru Haret «a fost cel mai mare realizator din viaţa noastră politică dela 1897 la 1912». Indeosebi şcoala a profitat extrem de mult dela el: niciodată învăţătorul român n'a avut un îndrumător mai cult şi mai intim. Intr'o ţară de stări balcanice, totul era de transformat din temelie. Din primul ceas Haret a atacat realitatea satului românesc şi a plănuit scuturarea lui din primitivism, prin cooperaţie. Un geniu de vastă erudiţie şi de adâncă pătrundere a realităţilor românesti.

Simpatiile franceze pentru România

Au fost din nou reînoite în cadre impresionante: socialistul Paul Boncour de data asta s'a însărcinat să fie solul Franţei. Primirea a fost entusiastă. Iar fostul preşedinte de consiliu şi ministru de externe al Franţei, a elogiat România în termeni plini, inspiraţi, fără nicio rezervă. S'au desfăşurat manifestaţiuni cari convingeau despre raporturile durabile de prietenie dintre România şi Franţa. Dece atâta efuziune? Oare era o apărare împotriva unui duşman invizibil? Nu vrem să vedem în vizita d-lui Boncour, decât o singură mare semnificaţie: că România înţelege să se păstreze şi în viitor pe linia spirituală, care a garantat afinităţile politice şi culturale dintre ea şi Franţa. Paul Boncour, cu toate că nu mai activează în organizaţia de partid, nu e mai puţin socialist ca înainte. România primindu-l cu atâta căldură, aprobă activitatea unei vieţi de om în favoarea maselor. Şi cu cât masele sunt mai înzestrate cu instituţiuni şi ajutate să se salte din privaţiuni, cu atâta ele deprind şi arta politică şi se amestecă mai eficace şi mai folositor în trebile publice. Să fim consecvenţi şi să ne mişcăm pe aceeaş linie...

Italia cucereşte Abisinia?

Pregătirile febrile ale Italiei de a porni războiu împotriva Abisiniei, nelinişteşc lumea întreagă. Guvernul lui Musolini a mobilizat de curând alte trei divizii şi ţine sub arme un mare număr de soldaţi. Se crede, că Italia este hotărîtă să înceapă în Septemvrie, deci după perioada de ploi, ostilităţile, sfidând dificultăţile extraordinar de mari ale transporturilor de materiale, ale climatului, ale aprovizionării cu alimente, ale configuraţiei geografice specifice şi ale bolilor la care este expus europeanul în regiunea tropicală, toridă a Etiopiei. Populaţia italiană nu este prea încântată de pregătirile unei lupte în atari condiţiuni neprielnice. Ba s'au produs proteste, iar vre-o 70 intelectuali au fost arestaţi, Câteva sate din Apulia s'au dedat la demonstraţii contra războiului. Ţăranul smuls chiar acum, în toiul muncii agricole, dela vatră, nu e dispus să plece pe alt continent. Musolini e conştient în parte de greutăţile cu cari trebuie să conteze şi afirmă, că războiul va dura un an, iar pacificarea populaţiei — alţi trei ani! Şi ce nu se poate întâmpla în patru ani pe continentul nostru! Evenimentele rulează în ritm accelerat. Italia poate risca mult, dacă nu ascultă sfaturile Angliei ponderate de a lichida conflictul prin arbitrajul Societăţii naţiunilor.

Gloata se numeşte noua culegere de poeme a tânărului stihuitor Ion Th. Ilea, ce va apare în editura *Şantier*. Poemele noui — din care au fost publicate câteva în diferite periodice — ale lui Ion Th. Ilea au o predominantă coloratură socială.

LA RUGA APELOR

M'am coborât la tine de peste vânt
Şi-am vrut să cresc în ochii tăi ca zorile
I-am despletit gândului, larg, cheetorile
Când m'ai vrut ca o chemare de pământ....

Truda ochilor mei: drumuri spre creste
Vrut-a să te prindă noaptea în năvod,
Dar vezi, nu ne puturăm isbăvi, de glod
Ca să ne înălţăm în zări celeste.

Apoi într'un colţ de suflet ţi-am aflat
Dormind somn greu, un licurici de stele,
Imbrăţişat cu visele-mi rebele
Sub crucea unui amurg însângerat.

SILVIU LAZĂR

SCHIMBARE[1)]

Au înfrunzit convingeri pe crengi de suflete obidite
e freamăt nou,
sună'n vânt tăişuri ascuţite
de peste piscuri înalte se răspândeşte un ecou.
Zăplaz pe gardul vremi-i pus,
cerceveaua 'nsângerată putrezeşte,
iar ghioceii sbuciumului ridică petale'n sus.
Duh de libertate străbate desimi de bici milenar,

ION TH. ILEA

Din volumul *Gloata* care apare în curând în editura *Şantier*.

Tipografia Curţii Regale F. GÖBL FII S. A. — c. 31921.